

KRISLAI

Dailininkas Rudolfas Baranikas premijuotas Indijos premjerė Indira Gandhi už taikos derybas Tarptautinė peticija baigimui ginklavimosi varžybų Mūsų jubiliejaus iškilmės už savaitės

IEVA MIZARIENĖ

Rudolfas Baranikas

Sveikiname mūsų bendradarbį, bičiulį dailininką Rudolfą Baraniką! John Simon Guggenheimo fondacija paskyrė premijas 288 mokslininkams ir dailininkams. Iš 3,017 aplikantų, fundacija pasirinko 288, kuriems skiriama \$5,099,000 premijoms. Šių 288 mokslininkų ir dailininkų tarpe mūsų gerbiamas Rudolfas Baranikas, premijuotas už jo darbus. Rudolfas yra Pratt Institute dailės profesorius.

Indijos premjerė Indira Gandhi, kalbėdama Indijos parlamente stipriai pasisakė prieš JAV dabartinės valdžios militaristinius nusistatymus. Gandhi sakė, kad Tarybų Sąjungos prezidento Leonido Brežnevo siūlymas taikos svarbus deryboms ir jis turi būti priimtas.

Ji kritikavo JAV už apginklavimą Pakistano ir už militarinių jėgų Indijos jūroje ir Persų įlankoje padidinimą.

Šiuo laiku skleidžiamos tarptautinės taikos peticijos raginant JAV ir Tarybų Sąjungą baigti ginklavimosi varžybas. Šios peticijos cirkuliuojamos 100 šalių.

Peticija ragina JAV ir Tarybų Sąjungą, kaip pradžia pirmo žygio, baigti kuogreičiausiai visus bandymus gaminimui atominių ginklų ir kuogreičiausiai imtis žygių panaikinti dabartinius visų atominių ginklų sandėlius.

Planuojama prezidentams Reaganui ir Brežnevui pasiųsti pasirašytą peticiją iki spalio 24 d., kada įvyks Jungtinių Tautų Dienos minėjimas.

Jau galime dabar pasigirti, kad tikrai turėsime svečių iš Tarybų Lietuvos mūsų jubiliejaus minėjime, balandžio 26 d. Taip pat atvyksta Chicago "Lakštutės", S. Kuzmickas iš St. Petersburg, Floridos, nekalbant jau apie mūsų vietinį Aido Chora su savo solistais.

Svečių turėsime ir iš Washingtono, iš Detroito, Floridos ir iš kitų vietovių.

Ta dieną nuoširdžiai kviečiame visus lietuvius praleisti su mumis.

Kalinsys laimėjo rinkimus į Britų parlamentą

Belfast. — 27-erių metų amžiaus Airijos respublikonų armijos veikėjas Robert Sands, šiuo metu atliekantis 14 metų bausmę už ginklo ir amunicijos laikymą, laimėjo rinkimus į britų parlamentą — House of Commons.

Po to, kai kiti katalikų kandidatai atsisakė kandidatuoti, Sands lengvai nugalėjo protestonų kandidatą. Dabar dar neaišku, kaip bus toliau. Anksčiau jo rėmėjai tvirtino, kad po rinkimų jis tuojau pat rezignuos, bet kai dabar tie rinkimai susilaukė tarptautinio dėmesio, manoma, kad visas reikalas ir ilgiau užtruks.

Sands jau keturiasdešimt su viršum dienų badauja, reikalaujamas, kad britų vyriausybė Airijos respublikonų armijos kovotojams pripažintų politinio kalinio statusą. Bet valdžia atsisako. Jis sėdi tame pačiame Maze kalyje, netoli Belfast, kur anksčiau ilgokai badavo airiai, taip pat armijos kovotojai, reikalaujanti to paties statuso. Britai juos laiko

kriminalliais nusikaltėliais.

Tuojuo po išrinkimo Sands spaudai pareiškė, kad jam britų uždėtoji 14 metų kalėjimo bausmė už ginklo laikymą tikrovėje esanti politinė bausmė. Už Sanda išrinkimą darbovos Bernadette Devlin McAliskey, kuri pati prieš dešimtį metų buvo atkreipusi tarptautinį dėmesį, nes tapo išrinkta į parlamentą, būdama 21 m. amžiaus. Ji vedė kampaniją už Sands išrinkimą vaikščiodama su ramentais, nes ji dar nepasveiko nuo protestonų žudikų kulkos, peršovusios ją šiemet sausio mėnesį.

Maskva. — TSRS vadovas Brežnevas pasiuntė telegramą prez. Reaganui, pareiškdamas užuojautą dėl gen. Omar Bradley mirties. Buvo pabrėžta, kad generolas Tarybų Sąjungoje prisimenamas kaip žymus karvedys, prisidėjęs prie alijantų pergalės prieš Hitlerio Vokietiją. Brežnevas taip pat užuojautą perduoti ir velionio šeimai.

New Yorko valstija turi savo "First Lady"

New Yorko valstijos gubernatorius Carey su savo žmona Evangeline.

New York. — Balandžio 11 d. New Yorko valstijos gubernatorius Carey vedė gražią ir turtingą graikę Evangelinę Gouletas iš Chicago. Tai buvo jo gimtadienio diena. Jam 62 m., o jai 44 m. amžiaus.

Sutuoktųjų apeigos įvyko graikų ortodoksų bažnyčioje, o jas atliko pats graikų ortodoksų galva — pirmas Šiaurės ir Pietų Amerikai — vyskupas Jakovas iš Chicago. Bažnyčioje, o paskui ir keliuose priėmimuose New Yorko ir valstijos sostinėje Albany dalyvavo žymieji miesto ir valstijos dignitarai, buvo jų ir iš kitur — Chicago, New Jersey.

Naujoji "First Lady" jau anksčiau newyorkiečiams buvo pažadėjusi, kad būianti gera žmona ir dešinioji gubernatoriaus ranka, kai reikės kur nors oficialiai rodytis ar eiti kokias nors pareigas visuomeninėje veikloje.

Medaus mėnesį jaunavedžiai turės praleisti valstijos sostinėje, nes valstijos senatas dar nepatvirtino guber-

natoriaus pateiktojo 1981 metų biudžeto.

Gubernatorius Carey yra katalikas. Neaišku, ar Katalikų Bažnyčia jam leis imti moterystės sakramentą katalikų apeigomis, nes ta jo Evangelina yra dukart divor-suota. Katalikų tribunolas turės reikala išspręsti. Gubernatoriaus žmona mirė nuo vėžio 1971 m. Jiedu turėjo 13 vaikų, iš kurių du žuvo automobilio katastrofoje 1969 m.

Naujoji "First Lady" yra gimusi Graikijoje, bet po II Pas. karo su tėvais išsikūrė Amerikoje. Jos tėvai ir broliai gyvena Chicagoje. Su broliais ji vadovauja American InvSCO korporacijai, kuri daugiausia taishima apartamentinių namų pavertimu į kondominiumus. Pernai ta jų korporacija turėjusi daugiau kaip \$1 milijoną metinių pajamų. Bet šiuo metu federalinės įstaigos tyrinėja tos korporacijos veiklą, nes buvo skundų, kad korporacija daro spaudimą ir apartamentinių namų gyventojus, kad jie paliktų butus, jei nenori pirkti kondominiumo.

Erdvės skridimo dvidešimtmečiui

Jurijus Gagarinas

Maskva. — Balandžio 10 d. suėjo dvidešimt metų, kai Tarybų Sąjunga paleido savo pirmąjį žmogų skrydžiui į erdvę. Tai buvo Jurijus Gagarinas. Tos sukakties proga TSRS finansų ministerija išleido naują pinigą — rublį. Jis yra apskritas, šviesios spalvos — mišinys iš vario ir nikelio, 31 milimetro diametro.

Vienoje pinigų pusėje yra TSRS emblema ir įrašas "Vienas rublis", o antroje — kūjis su pjautuvu, Jurijus Gagarinas erdvės laikino uniformoje, erdvės raketa, orbitinė stotis "Saliut" su "Sojuz" erdvėlaiviu ir datos 1961-1981, ir aplink apskritimą įrašas: "20 metų nuo žmogaus pirmojo skridimo erdvėje" ir "Y. A. Gagarin".

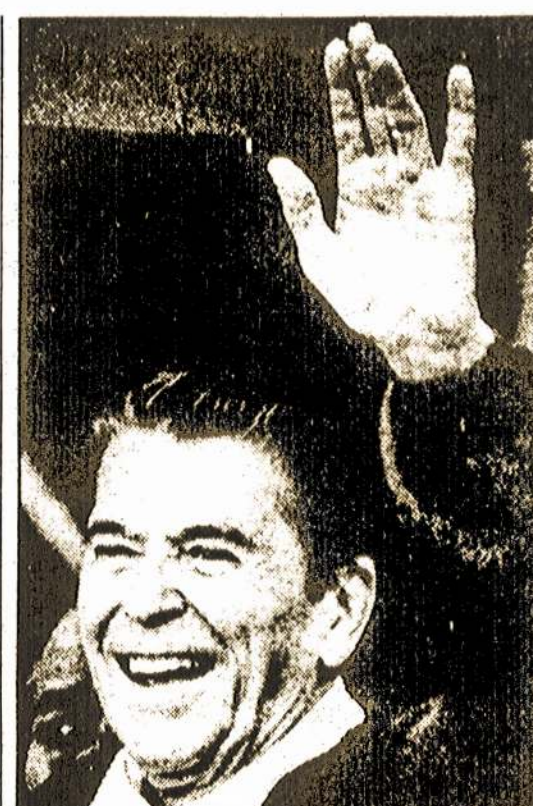
Las Vegas. — Joe Louis, legendarinis boksininkas, kuris ilgiausiai išbuvo sunkaus svorio čempionu, nei kuris kitas istorijoje, mirė balandžio 12 d., širdies smūgio ištiktas. Jis buvo 66 metų amžiaus.

New York. — Širdies smūgio ištiktas, čia mirė gen. Omar N. Bradley, 88 m. amžiaus, paskutinis iš garsiųjų Amerikos penkiažvaigždžių generolų. II Pas. karo metu jis vadovavo JAV armijai kurios, 1945 m. balandžio 25 d. ties Elbės upe Vokietijoje susitiko su Tarybų Sąjungos maršalo Konevo vadovautos armijos daliniais. Šis dramatiškas susitikimas simbolizavo nacių Vokietijos žlugimą.

SUGRĮŽO Į BALTUOSIUS RŪMUS

Washington. — Trylika dienų išbuvus George Washington universiteto ligoninėje, kur jam buvo išplaučių išimta kulka, prez. Reagan sugrįžo į Baltuosius rūmus ir dabar daugiau laiko skirs savo darbui, nei būdamas ligoninėje. Gydytojai tvirtina, kad prezidento sveikata kasdien gerėja, nepaisant jo vėlyvo amžiaus — 70 metų.

Prezidentienė jam specialiai parengė trečiajame aukšte esantį saulės kambarį, kuriame jis galės sveikti ir prezidentauti. Baltųjų rūmų pareigūnai pranašauja, kad nebus taip lengva prezidentui sveikti, nes jo laukia krūva darbų, o pirmiausia — susirūpinimas dėl jo pasiūlyto ekonominio plano, kurį Senato biudžeto komisija atmetė 12 balsų prieš 8. Jei būtų buvęs sveikas, gal būtų prezidentas buvo numatęs didžiausius apkarpyimus socialiniams ir kultūros reikalingumams, o pakėlus sumas krašto gynybai.

Prez. Reagan sugrįžta į Baltuosius rūmus iš ligoninės.

pasakys greičiausia per radiją, nors pradžioje buvo numatytas jo pasirodymas per TV. Kalbos tema — naujasis ekonominis planas, kurio prezidentas buvo numatęs didžiausius apkarpyimus socialiniams ir kultūros reikalingumams, o pakėlus sumas krašto gynybai.

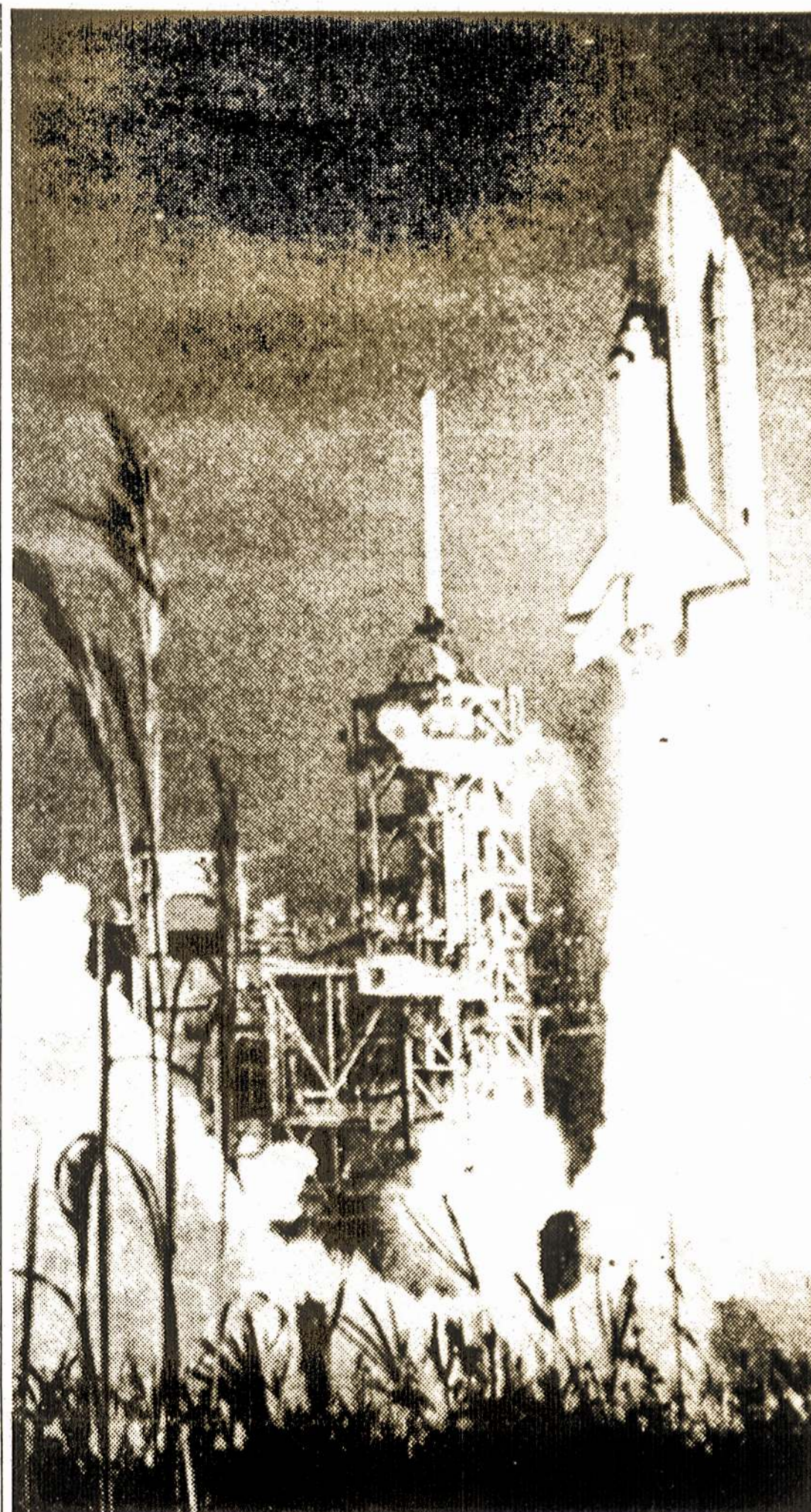
Pavyko JAV erdvėlaivio bandymas

Cape Canaveral. — Kai pereito sekmadienio, balandžio 12 d., rytą su šimto tūkstančių perkūnų trenksmu raketos išklė Columbia erdvėlaivį istoriniam skridimui, Amerika jautė, kad skrenda ne tik \$10 milijonų (tik tasai projektas kaštavo); bet ir jos prestižas. Dabar, kai astronautai John W. Young, kap. Robert L. Crippen, apskrieję žemę 36 kartus, po 54 valandų, su tuo erdvėlaiviu ramiai nupluniravo Californijos smėlynuose, bandoma nustatyti, kokia to viso skridimo reikšmė ir kada ateičiai.

Niekas neabejoja, kad Amerika pasiekė dar vieną "first". Niekados dar ligšiol nei JAV, nei Tarybų Sąjungos erdvės tyrinėjimuose nebuvo tokio dalyko, kad astronautai sugrįžtų į Žemę tuo pačiu erdvėlaiviu, kurio pakilo. Ligšiol jie nusileisdavo kapsulėse, kurias reikėjo laivams išvejoti iš jūros ar jas surasti numatytose dykumose.

Nepaisant, kad, erdvėlaivui iš jo uodegos pakylant, iškrito keliolika porceliano plytelių, kurios visą jį dengė, (jį buvo net apie 13 tūkstančių), kad apsaugotų nuo sudegimo, sugrįžtant į Žemės erdvę, jokios nelaimės nusileidžiant neatsitiko. Astronautai sugrįžo į Žemę sveiki, o taip pat parvedė sveiką erdvėlaivį, kurį dabar bus bandoma panaudoti dar daugeliui panašių skridimų. Šiuo metu jau dirbama prie trijų naujų panašios rūšies erdvėlaivių konstrukcijos. Jie bus panaudojami tiek moksliniams, tiek kariniams reikalingumams.

Tuo tarpu, kai milijonai amerikiečių džiaugiasi naujais šalies pasiekimais, daugelis milijonų taip pat ir susirūpinę, kad šios rūšies erdvėlaiviai yra militarinių planų dalimi, norint pasiekti pirmenybę prieš Tarybų Sąjungą, o ne bendradarbiauti su ja, siekiant erdvės panaudojimo taikingiems reikalingumams.

Taip atrodė Columbia, naujusias Amerikos erdvėlaivis, kai jis iškilo į savo istorinę kelionę į raketų bandymų aerodromo Cape Canaveral balandžio 12 d.

TELEGRAMA IŠ LIETUVOS

PREMIJOS ŽURNALISTAMS

Lietuvos TSR žurnalistų sąjunga paskyrė Vinco Mickevičiaus Kapsuko 1981 metų premijas. Jų laureatais tapo scenaristas Juozas Bausys ir režisierius Vidmantas Puplauskis už televizijos dokumentinį filmą "Žemei ir žmogui", skirtą TSKP dvidešimtštam suvažiavimui. Šią filmą apie Tarybų Lietuvą suvažiavimo išvakarėse per centrinę televiziją matė visa Tarybų šalis.

"Tiesos" laikraščio korespondentui Šiauliuose Sigitui Bledai premija paskirta už publicistinius straipsnius dorovinio auklėjimo klausimais. "Valstiečių laikraščio" skyriaus vedėjas Antanas Naujokaitis pelnė šį aukštą apdovanojimą už žemės ūkio problemų nagrinėjimą.

"LĖLĖ" SUGRĮŽO IŠ AFRIKOS

Iš gastrolių po Afrikos šalis grįžo Vilniaus "Lėlės" teatras. Kūrybinės kelionės metu kolektyvas aplankė Seišelių salas ir Etiopiją, kur per pusantro mėnesio parodė daugiau kaip 30 spektaklių. Žiurovai labai domėjosi koncertu, kurio metu buvo demonstruojami dokumentiniai filmai apie Lietuvą, Vilnių. "Lėlės" nacionaliniais drabužiais dainavo lietuvių liaudies dainas, šoko tautinius šokių. Gastrolių metu mūsų "Lėlės" teatro pasirodymus žiūrėjo apie 14 tūkstančių žmonių.

V. Petkevičienė

TRUMPAI

London. — Britų valdžia sudarė komisiją, kuriai pavedė ištirti priežastis, kodėl kilo riaušės etninio mažumų apgyventame Brixton rajone, esančiame pietinėje Londono dalyje. Pereitą savaitę galį kilę neramumai ir susirėmimai su policija, sakoma, neturi sau lygių britų istorijoje. Brixton rajone daugiausia gyvena negrai, kurių tarpe dar didesnis bedarbių skaičius, nei tarp baltųjų.

Chicago. — Pasauliniu mastu organizuojamos peticijos, kviečiančios JAV ir Tarybų Sąjungą nutraukti ginklavimosi lenktynes. Daugiau kaip šimte kraštų renkamos peticijos, kurios spalio 24 d., švenčiant Jungtinių Tautų dieną, bus pasiųstos prez. Reaganui ir Brežnevui.

Praga. — Kalbėdamas Čekoslovakijos komunistų partijos suvažiavime, Tarybų Sąjungos vadovas Leonidas Brežnevas pareiškė, kad, jo manymu, Lenkijos komunistai pajėgs patys savo jėgomis išieiti iš krizės, kurioje ta šalis yra atsidūrusi.

Washington. — JAV kongreso pakomisija priėmė naują planą dėl pakeitimų Social Security sistemoje. Norima pakeisti ėjimo į pensiją amžių iš 65 į 68 metus. Norintys, kaip ir anksčiau, galės eiti į pensiją nuo 62 m. amžiaus su 20 proc. mažesne pensija. Tie pakeitimai įsigalios tikėtai nuo 1990 metų.

LAISVĖ

LITHUANIAN
WEEKLYPUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE
PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911

ANTHONY BIMBA, Editor in chief

EVA T. MIZARA, Editorial Assistant & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year \$12.00	United States, per 6 months . . . \$6.50
Canada, Lat. Amer., per year . \$15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months . . \$8.00
Foreign countries, per year . . \$15.00	Foreign countries, 6 months . . \$8.00

Kaip suprasti
įvykius Libane?

Libane vėl buvo užvires kaip ir pilietinis karas: sostinėje Beirute ir priemiesčiuose buvo girdėti ne tik šautuvų šūviai, bet aidėjo ir artilerija. Ir vėl paliaubos, vėl tyla, bet kaip ilgai ta tyla viešpataus? Juk tai paskutinių kelerių metų bėgyje jau keliasdešimtas kartas, kaip pačioje Libano sostinėje užverda kovos. O kai kovų ir nevyksta, miestas faktinai kaip ir padalintas į dvi administracines dalis, — taip vadinamą "krikščionių" ir taip vadinamą "musulmonų".

Bet tie pavadinimai faktinai neatitinka tikrovei. Jėgos, kurios vis Libane susikerta, faktinai ne religinės, o socialinės. Religija vartojama tik kaip prieskraistė, naudojama demagogiškais sumetimais. Dešinės jėgos, ypatingai pro-fasistinė Falangos partija iš tikro vadovaujamos žmonių, kurie save vadina krikščionimis. Bet tai turi klasinį pamatą, nes dauguma Libano buržuazijos ir pirklių klasės žmonių priklauso prie krikščioniškųjų sektų. Bet tas dar nereikia, kad visi krikščionys Libane veikia su reakcija.

Libaniečių patriotų ir demokratų tarpe yra nemaža krikščionių. O palestiniečių išsilaisvinimo judėjimo vadovybėje irgi yra stiprus krikščioniškas elementas. Iš kitos pusės, Libane yra nemažai turtingų musulmonų, kurie, nors ne-atirai, bet visvien turi simpatijų Falangai ir kitiems desinišiesiems.

Tad, susikirtimai dažniausiai vyksta tarp Falangos ir jų sąjungininkų iš vienos pusės, ir demokratiniai-patriotinių jėgų — iš kitos.

Sirija, turinti savo karines jėgas Libane (tos jėgos vadinamos "taikos misija") lošia komplikuoatą rolę: kartais ji remia kairiuosius, kartais dešiniuosius. Šiuo kartu patrankos, kuriomis šaudė į Falangos pozicijas, buvo sirijiečių . . .

Padėtis dar labiau komplikuoja, nes į nelaimingo Libano reikalus savo rankas vis kaisioja Izraelio Begino militaristai. Pietinėje Libano dalyje Izraelio kariuona sudarė santarvę su libaniečių "krikščionių" daliniais, juos ginkluoja, treniruoja, ir per juos faktinai valdo Libano teritorijos ruožą. O dabar Begino karo reikalų ministras paskelbė, kad "Izraelis sudėjęs rankų nesėdės, jeigu sirijiečiai pradės skersti Libano krikščionis.

Religija ir čia, žinoma, naudojama tik demagogiškai, nes Beginui tikriausiai nerūpi Libano krikščionių gerbūvis. Kas jam rūpi, tai, kad Libane būtų kuo daugiau nesantarvės, kuo daugiau suirutės.

Vatikano rolė irgi nešvanki. Krikščionių sekta, sudaranti Falangos nugarkaulį, maronitai, yra rytinių apeigų, bet pripažįsta popiežiaus autoritetą. Kita sekta, graikiškųjų apeigų katalikai, irgi pripažįsta Romos viršenybę. Kitaip sakant, popiežius gali skerdynes ir suirute sustabdyti. Bet Vatikanas niekad to nepadare. Taip, kai tik dalykai Libane pablogėja, popiežius išleidžia apaštališkąjį pareiškimą už ramybę, už santvarką, už kantrumą . . . Bet pasmerkti ir sudrausti savųjų — ne!

Ko Libane galima laukti? Artimoje ateityje — to paties. Bet su laiku Libano žmonės turės nuo savo krašto paviršiaus nušluoti išdaviškąją Falangą ir kitus provokatorius, ir savo šalį įjungti į anti-imperialistinę rikuotę.

Administracija ir ligoninės

Kai prezidentas Reagan buvo pašautas, jis buvo laimingas, tad tai įvyko netoli Washingtono ligoninės. Mat, toje ligoninėje, kaip tam tikrame (bet mažame) skaičiuje kitų, yra skyrius, pritaikytas kaip tik tokiam reikalui: diena-naktį budi chirurgai, neurologai ir kiti specialistai gydytojai, kurie gali tuoj padėti žmogui, kuris atsidūrė sunkioje auto-avarijoje, buvo pašautas ar kitaip sunkiai sužeistas. Sakoma, kad jeigu ta tragedija būtų įvykusi bent keliasdešimt mylių nuo tokio mediciniško centro, sveikatai atstatyti būtų buvę žymiai sunkiau.

Bet štai kokia ironija: prezidento Reagan administracijos ekonomistai, vis bandydami mažinti išlaidas žmonių socialiniam aptarnavimui, tarp kitko buvo pasiūlę visai atimti fondus iš tokių greitosios pagalbos mediciniškųjų centrų! . . . Jie aiškino, kad tokie ligoninių skyriai perretai naudojami, kad ten chirurgai dažnai laukia be darbo, ir t. t. O ar būtų geriau, jeigu tų skyrių nebūtų? Ar būtų geriau, kad eilinė ligoninė turėtų chirurgus atsikviesti per telefoną? Kur tokiu atveju būtų atsidūręs mūsų prezidentas, jeigu, be federalinių fondų, Washingtono ligoninė būtų tą skyrių uždariusi?

Beje, kita ironija: dešinieji republikonai, tai yra, Reagano ideologijos žmonės, visuomet buvo nusistatę prieš ginkląms pirkti kontrole. Jie visuomet aiškino, kad turėti pistoletą, revolverį, yra "eilinio amerikiečio teisė". Jie visuomet sakė, kad tai "mūsų šalies tradicija", kad ginklai reikalingi "eilinio žmogaus namų ir turto apsaugai".

Ar jie pasimokys?

Ruoškimės "Laisvės"

70 m. sukakties minėjimui

Kas ką rašo ir sako

TARYBŲ LIETUVOS
ŽEMDIRBIAI PAGERBTI
IR APDOVANOTI

ELTOS pranešime iš Vilniaus balandžio 2 dieną skaičiame: "šiandien susirinko didelė grupė Vilniaus, Trakų, Varėnos, Salčininkų, Švenčionių, Širvintų, Utenos, Ignalinos, Zarasų ir Molėtų rajonų žemės ūkio darbuotojų, kurie už laimėjimus vykdamas dešimtojo penkmečio užduotis ir socialistinius išpareigojimus didinti žemdirbystės ir gyvulininkystės produktų gamybą ir pardavimą valstybei apdovanoti TSRS ordinais ir medaliais.

I iškilmingą susirinkimą pagerbti žemės ūkio pirmūnų atvyko Lietuvos KP Centro Komiteto pirmasis sekretorius P. Griškevičius, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sekretorius S. Naujalis, Lietuvos KP CK žemės ūkio skyriaus vedėjas V. Normantas, kiti vadovaujantys partiniai ir tarybiniai darbuotojai. Apdovanojimus įteikė Lietuvos KP Centro Komiteto pirmasis sekretorius P. Griškevičius.

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto, Lietuvos Prezidiumo ir respublikos Ministrų Tarybos vardu jis karštai ir nuoširdžiai pasveikino apdovano tuosius, o jų asmenyje visus dešimtojo penkmečio pirmūnus.

Ordinai ir medaliai, kurie šiandien sužerėjo ant jų krūtinų, — pasakė draugas P. Griškevičius, — kiekvienam apdovanojamam, be abejo, bus itin brangūs ir atmintini. Ir visų pirma todėl, kad jie apvainikavo laimėjimus, pasiekusius ypąč sunkiomis žemės ūkiui pastarųjų metų sąlygomis, pareikalavusiomis iš jų, visų žemdirbių maksimalaus finansių ir dvasinių jėgų įtempimo, atkaklumo ir išdringumo.

Džiugu dar kartą pažymėti, kad šis pasiaukojimas nenuėjo veltui, davė neblogų rezultatų.

SVARBI IR GARBINGA
RAUDONOJO KRYŽIAUS
VEIKLA

Iš dienraščio "Tiesa" pranešimo sužinome, kad kovo pabaigoje įvyko Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugijos 8-tas suvažiavimas, kurio dalyvių šiltai pasveikino Lietuvos Komunistų Partijos Centro Komitetas.

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas nuoširdžiai sveikina Lietuvos TSR Raudonojo kryžiaus draugijos VIII suvažiavimo dalyvius.

Šiuo metu Lietuvos TSR Raudonojo kryžiaus draugija yra viena iš gausiausių respublikos visuomeninių organizacijų, jungianti savo gretoje beveik pusantro milijono gyventojų. Vadovaudamasi socialistinio humanizmo principais, jų draugija nuolat rūpinasi žmogumi, jo sveikata, darbingumu, vysto donorystę, kelia sanitarinę kultūrą. Draugija auklėja savo narius tarybinio patriotizmo dvasia, ugdo jų atsidavimą socialistinei Tėvynei, aktyviai dalyvauja kovoje už taiką, tautų draugystę, žmogaus sveikatos išsaugojimą.

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas yra įsitikinęs, kad draugijos aktyvas, susirinkęs į šį suvažiavimą, principiniai ir dalykiškai aptars savo veiklos rezultatus.

Linkime Lietuvos TSR Raudonojo kryžiaus draugi-

jai, glaudžiai bendradarbiaujant su sveikatos apsaugos darbuotojais, partinėmis, komjaunimo, profsąjungų ir kitomis visuomeninėmis organizacijomis dar aktyviau rūpintis gyventojų sveikatinimu, sanitarine kultūra, darbo ir buities sąlygomis, ryžtingai kovoti už komunistinės visuomenės kūrėjo asmenybės ugdymą, socialistinio gyvenimo būdo tobulinimą, už ilgą ir darbingą tarybinio žmogaus gyvenimą.

JŲ PALYGINTI NEDAUG,
BET JIE ATLIEKA
DIDELĮ DARBĄ

Tarybų Lietuvos "Komjaunimo tiesa" balandžio 2 d. su pasididžiavimu rašo:

Jų — 36 komjaunuolių. Be abejo, Vievio paukščių fabrikui, kuriame darbuojasi 700 žmonių — tai nedaug. Jaunimas dirba įvairiuose baruose, skirtinga ir gamyba, technologija. Atrodytų, visi gyvena savais rūpesčiais ir bendrauti sunkiau. Bet visi yra draugiški, vieningu pažūru, nuomonių. Mat jie baigė vieną auklėjimo mokyklą ir auklėtojų buvo pats komjaunimo kolektyvas. Fabrikas mažą kadrų kaita. Tai duoda teigiamų rezultatų ugdant komjaunimo organizaciją. Jei kas nors nesiseka, — trūksta patyrimo, žinių — niekas jų neskubina. Vyresni draugai komunistai pataria, kaip geriau organizuoti ir surengti susirinkimą arba kokį kitą renginį. Komjaunuolių suprato, kad svarbiausia kiekviename kolektyve geranoriškumo, savitarpio pagalbos, principingumo bei reiklumo atmosfera.

Pasibaigė dešimtas penkmetis. Fabriko komjaunuolių gyvenimas buvo kupinas didelių ir mažų įvykių. Vaikiniai ir merginos nuolat stengėsi didinti gamybos efektyvumą, gerinti darbo kokybę, buvo iniciatyvūs. Jie taip pat nemažai prisidėjo kartu su vyresniais draugais sprendžiant socialinius kolektyvo uždavinius. Štai keli skaičiai. Per penkerius metus paukščių fabrikas gyventojams pateikė 656,5 milijono kiaušinių, nors buvo planuota — 584 milijonai, beveik 8400 tonų paukščiųienos, o pagal planą reikėjo pagaminti — 7275 tonas.

Visi ieško tiesos. Tik ta tiesa ne visų vienoda. Kieno suole sėdi, to ir giesmę gieda. Tik dvasios stipruoliai negieda suolo savininko giesmės.

Kęstutis Balčūnas

TARPTAUTINĖS TEMOMIS

REIKALINGAS DIALOGAS

Pavarčius užsienio spaudą, pasiklausius radijo, nesunkiai suvoki, kad Tarybų Sąjungos komunistų partijos XXVI suvažiavimą pasaulio visuomenė sutiko su dideliu susidomėjimu. TSKP Centro Komiteto Generalinio Sekretoriaus L. Brežnevo pranešimas vertinamas kaip pasaulinės reikšmės dokumentas. Užsienio spauda, joje pasiskaitys visuomenės ar valstybių veikėjai pabrėžia, kad Tarybų Sąjungos komunistų forumu buvo išdėstyta nuosekli, aiški ir veržli užsienio politikai, dvelkiančiai "šaltojo karo" laikų dvasia. Tarybų Sąjunga ragina pasaulį išsaugoti taiką, išgelbėti žmoniją nuo branduolinio karo grėsmės, skatina nusiginkluoti. Tuo tarpu JAV visu greičiu pasuko į ginklavimosi varžybų plėtojimą. Norėdami patiesinti savo pragaistingą politiką, Vakarai bando teigti apie "tarybinę grėsmę". Tačiau net "New York Times" priverstas pripažinti, kad net tuo atveju, jei kas taikingas tarybines iniciatyvas "nurašytų kaip propagandines", suvažiavimas pateikė įtikinančių įrodymų, kad Tarybų Sąjunga "nuoširdžiai trokšta dialogo".

Iš tiesų, suvažiavime buvo pasakyta, kad Tarybų Sąjunga yra pasirodusi palaikyti su kapitalistinėmis šalimis savitarpiskai naudingus santykius visose gyvenimo srityse. Tačiau buvo pabrėžta ir kita — Tarybų Sąjunga nesitaiksto ir nesitaikstys su agresyvia Vakarų politika, kovoja ir kovos prieš bet kurio mēginimus sukludyti taikos įsitvirtinimui žemėje. Štai tokios pat Tarybų Sąjungos pozicijos ir santykiuose su Amerika.

TSRS tikisi, kad Washingtonas sugebės pagaliau į padėtį žiūrėti realiai. Susida-

Apolinaras Sinkevičius

PALIKĘS GILIUS PĖDSAKUS

Minint Lietuvos TSR Mokslų
Akademijos akademiką
Antano Purėno 100-ąsias
gimimo metines.

Tatkonys — nedidelis kaimas Kupiškio rajone, netoli nuo Šiaulių-Daugpilio geležinkelio. Jame gimė ir augo būsimasis organinės chemijos mokslo Lietuvoje pradininkas profesorius, akademikas Antanas Purėnas. Tatkonys — taip pat dabartinio Lietuvos TSR Mokslų Akademijos prezidento Juozo Matulio gimtinė.

Namuose pramokęs rašto,

Antanas Purėnas mokėsi Liepojos gimnazijoje, studijavo Tartu, vėliau Peterburgo universitetuose, kur igijo organinės chemijos specialybę. Po pirmojo pasaulinio karo grįžęs į Lietuvą, nuo 1919 metų dalyvavo Lietuvos socialdemokratų partijos veikloje, buvo aktyvus Lietuvos mokytojų profsąjungos ir pedagoginės draugijos "Naujoji mokykla" narys.

Antanas Purėnas — vienas iš Aukštųjų kursų Kaune organizatorių, dėstė juose organinės chemijos katedros vedėju, įkūrė pirmąją Lietuvoje organinės chemijos laboratoriją.

Atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią, A. Purėnas buvo paskirtas Kauno universiteto rektoriumi. Su entuziazmu ėmėsi aukštosios mokyklos pertvarkymo darbų. To jam nedovanojo lietuviškieji buržuaziniai nacionalistai ir hitlerininkai. Okupacijos metais buvo suimtas, o paleidus privalėjo reguliariai registruotis gestape. Slapta išvažiavęs iš Kauno, glaudėsi pas gimines kaime. Be priežiūros likęs butas buvo apiplėštas, dingo ir pusės tūkstančio puslapių rankraštis — jo parašytas organinės chemijos vadovėlis.

Po karo A. Purėnas vadovavo Kauno universitetui, o sulaukęs 66-erių metų, atsakė rektoriaus pareigų, atsidėjo darbui katedroje ir jaunų mokslininkų ugdymui. Kartu su mokiniais atliko reikšmingų tyrimų iš biologinių sintezės srities. Jam vadovaujant apginta 14 kan-

Julijana
PREIKŠAITĖ

Kovo 23 d. Vilniuje mirė revoliucinio judėjimo dalyvė, TSKP narė nuo 1925 m., respublikinės reikšmės personalinė pensininke Julijana Preikšaitė.

J. Preikšaitė gimė 1905 m. liepos 21 d. Verbūnuose (Šiaulių raj.), kumelių šeimoje. Dirbti pradėjo penkiolikos metų, buvo geležinkelio, vėliau Šiaulių „Fortinos“ fabriko darbininke.

Sekdama vyresniųjų brolių Prano ir Kazio pavyzdžiu, J. Preikšaitė netrukus įstaukė į revoliucinę kovą, 1924 m. įstojo į komjaunimą. 1925 m. gegužės mėnesį ji buvo priimta į Lietuvos Komunistų partijos gretas. Pogrindinį partinį darbą jauna komunistė dirbo Šiauliuose ir Kaune. Ji saugojo ir platino negaliojančių komunistinę literatūrą, palaikė ryšius su politiniais kaliniais, dalyvavo darbininkų susirinkimuose ir mitinguose. Už revoliucinę veiklą J. Preikšaitė buvo kalinta, kelis kartus bausta administracine tvarka.

Atkūrus Lietuvioje Tarybų valdžią, J. Preikšaitė dirbo administracinį darbą Šiauliuose, o Didžiojo Tėvyne karo metais, pasitraukusi į TSRS gilumą, — Irkutsko srities Kirovo rajone.

Grįžusi į išvaduoatą Lietuvą, J. Preikšaitė 1945—1959 m. dirbo LTSR lengvosios pramonės ministerijos kadrų skyriaus viršininke, vėliau ejo atsakingas pareigas respublikos Liaudies ūkio taryboje. Išėjusi į pensiją, ji ir toliau, kiek jėgos leido, dalyvavo visuomeninėje veikloje.

Už gerą darbą ir visuomeninę veiklą J. Preikšaitė buvo apdovanojama TSRS medaliais, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo garbės raštais.

Sviesus Julijanos Preikšaitės atminimas ilgam išliks ją pažinojusiųjų širdyse.

Grupė draugų
Vilniaus "Tiesa"

didatinių disertacijų, nemažiau jų paruošta, jam padedant.

Mokslininko ir pedagogo pradėtus darbus šiandien tęsia jo mokiniai. Kauno politechnikos institute įkurtoje Antano Purėno katedroje dabar dirba trys chemijos mokslų daktarai, profesoriai, vienuolika chemijos mokslų kandidatų, docentų, dešimt inžinierių-tyrėjų. Tyrimai vyksta trimis svarbiausiomis kryptimis.

Nemažai profesoriaus Antano Purėno mokinių dirba Lietuvos Mokslų Akademijos institutuose, Vilniaus V. Kapsuko universitete, Kauno medicinos institute ir kitose respublikos mokslo ir mokslinio tyrimo įstaigose bei organizacijose.

Minint Antano Purėno gimimo šimtąsias metines, Kaune buvo surengta mokslinė konferencija, kurios sekcijoje perskaityta daugiau kaip šimtas pranešimų įvairiais organinės chemijos klausimais.

Antano Šniečkaus politechnikos instituto organinės chemijos laboratorija pavadinta Antano Purėno vardu, jo vardu pavadinta ir viena gatvė studentų-miestelyje.

Z. Mikalauskas

Pirmojo Palangos legalaus spektaklio herojai

VANDELINAS JUNEVIČIUS

Palangos spektaklio rengėjai. Sėdi iš kairės į dešinę: K. Žalnierukynas, J. Juškytė, L. Vaineikis, S. Jakševičiūtė, F. Janušis; stovi ta pačia tvarka: V. Mongirdas, E. Empacheris, A. Janulaitis, P. Višinskis, J. Gabalis, S. Kuizinas.

Rugpjūčio 20 d. sukanka 80 metų, kai grupelė mūsų tautiečių Palangoje pastatė pirmąjį viešą lietuvių spektaklį "Amerika partijoje". Be abejonės, paskutiniaisiais dešimties metų amžiaus metais tai buvo vienas iš reikšmingiausių įvykių etnografinės Lietuvos gyvenime. Viešai prabilti savo tėvų kalba to laiko sąlygomis, pradėti ryžtingą politinį, visuomeninį ir kultūrinį žygi dėl priklausančių teisių galėjo tik labai drąsūs žmonės.

Nedaug kas žino, kiek tas renginys pareikalavo pastangų, ką teko pergventi spektaklio rengėjams, kas buvo tie iniciatoriai, nutariau apie tai kiek plačiau papasakoti.

Mūsų šalį tada slėgė niūri atmosfera. Dėl lietuvių spaudos draudimo žmonės vargo baimėje ir tamsoje. Tai stabdė šalies kultūros, socialinių santykių raidą, trukdė normalų lietuvių tautos formavimąsi. Nors už mažiausią pasireiškimą caro statybiniai žmonės žiauriai persekiojo, bet jie vienaip ar kitaip siekė šviesos, ieškojo kultūros ištakų užsienyje. Rytų Prūsijoje ir Jungtinės Amerikos Valstijose pradėjo spausdinti mums įprastomis lotyniškoms raidėmis knygas ir laikraščius, juos slapta platinti Lietuvoje.

Amerikos lietuviai padarė pradžią

Patiko žmonėms 1895 m. pradžioje Tilžėje išleista Keturakis (Antano Vilkutaičio) trijų veiksmų komedija "Amerika partijoje". Tais pačiais metais knyga pasiekė užjūrį. Tuo laiku įvairiose lietuvių kolonijose jau veikė kelios vadinamos teatrališkos draugystės bei trupės. Pirmą kartą Amerikos lietuviai komediją viešai suvaidino 1895 m. spalio 28 d. Mahanoy City, antrą kartą tu pačių metų gruodžio 31 d. Waterbury. Vėliau vaidinta vis kitose kolonijose.

Emigrantai siuntė giminiams laiškus, gyrėsi, kad matė lietuvišką teatrą, o tėviškėje, autoriaus giminėje tokie dalykai buvo griežtai draudžiami.

Ne vieną suintrigavo žinia, kad mūsų kaimynai latviai išvertė į savo kalbą "Ameriką partiją" in 1898 m. pastatė Rygos teatre. Žinovams spektaklis patikęs. Beje 1902 m. atskira knygele "Amerika partijoje" išleista rusų kalba.

Svarstė žmonės, kodėl Rusijos gilumoje ir kai kuriose kitose vietose anapus mūsų tėvynės žandarmerija ne tokia budri ir uoli. Išvykusiems iš savo giminės mūsų tautiečiams kartais pavykdavo šiek tiek lengviau atsikvėpti. Gabrielė Petkevičaitė ir Povilas Višinskis, sužinoję, kad Peterburge, Rygoje, Liepojoje ir Mintaujoje gyvenę lietuviai gauna leidimus surengti spektaklius, tarėsi, kaip Lietuvioje tokiam reikalui pralaužti ledus.

Džiaugsmingas laiškas

Netikėtai 1899 m. pavasarį G. Petkevičaitė gauna iš pažįstamo palangiečio gydytojo Liudo Vaineikio laišką. Jame tarp kita ko rašė: "Šią vasarą būtinai atvažiuokite. Parūpinsiu ir tikrai iš Kuršo gubernatoriaus gausiu leidimą spektakliui surengti. Atvežkit scenos artistų, nes aš neturiu tiek pažįstamų, kad galėčiau jų surasti. Paskirkite laiką, kada atvažiuosite. Laukiu pažadėjimo".

G. Petkevičaitė tuojau apie tą džiugų pasiūlymą pranešė artimiausiems savo draugams Povilui Višinskiui ir Jadvygai Juškytei. Gavusi iš jų pritarimą, rašo L. Vaineikiui laišką ir praneša, kada maždaug galės atvažiuoti su visais vaidintojais. Bet ju dar nė vieno nebuvo ir reikėjo gerokai galvą pasukti, kur tam tinkamų žmonių tada Lietuvoje galima buvo rasti.

Pirmosios į Palangą atskubėjo G. Petkevičaitė ir J. Juškytė ieškoti reikiamo būto. P. Višinskis apsiėmė važiuoti arkliais pro Zemaitiją ir kalbinti vaidintojus, bet atvežė tik vieną Stanislovą Jakševičiūtę. Vėliau atbildėjo užverbuotas Augustinas Janulaitis. Palangoje pavyko prikaltinti studentą Vladą Mongirdą, Kretingos prekybos bininką Edvardą Empacherį ir moksleivius Stanislovą Kuiziną bei Joną Gabalį. Nebuvo jie stiprūs vaidintojai, bet pareigos skatinami pradėjo stropiai kulti roles, repetuoti. Atėjo laikas pagalvoti apie leidimą.

Nelaukta klišė

Pirmiausia L. Vaineikis kreipėsi tuo reikalu į Palangos policmeisterį Nikitinskį. Gavė neigiamą atsakymą. Ką pasakys specialiai sukviešti žmonės? Garantavau, kad lengvai gausiu spektakliui leidimą, o čia išgirdau kitą giesmę, — pagalvojau.

Nenorėdamas likti melagiu, L. Vaineikis pradėjo tiesiog maldauti policmeisterį, kad tasai savo vardu pasiųstų Kuršo gubernatoriui telegramą, prašydamas leisti labdariniam tikslui vaidinti komediją "Amerika partijoje", kuri iš rankraščio dramos cenzūros leidimu prieš metus viešai vaidinta Peterburge. Atsakydamas į telegramą, Kuršo gubernatoriui Sverbiejevas pareikalavo iš Nikitinskio pateikti jam komedijos "Amerika partijoje" visą tekstą išverstą į rusų kalbą. Tada spręst duoti leidimą ar ne.

L. Vaineikis aiškino, kad per trumpą laiką neįmanoma padaryti, prašė pranešti gubernatoriui, jog šiame veikale jokios politikos nesama. Laimė, kad Nikitinskio policininkai Kalnas, Mikuckis, Skudikas ir Vilkas mokėjo lietuviškai. Jie rusiškai atpašakoję komedijos turinį. Antroje telegramoje Nikitinskis informavo, kad tai

linksmaus veikalo, kuriame vaidiname XIX amžiaus paibaigos lietuvių valstiečių buitį. Pajaukiama eadomas, noras išnaudoti kitus žmones. Gubernatoriui pavedė Nikitinskiui daryti savo nuostūrą. Gavęs tokį atsakymą policmeisteris dar labiau ėmė pūstis, apie leidimą ir kalbėti nenorėjo.

Nors L. Vaineikis, kaip neišitikimas, buvo policijos priežiūroje, tačiau nenorėdamas nutraukti jau gana toli pastumto reikalo, ėjo vėl derėtis. Kitiems pavesti to reikalo negalėjo, nes vieni bijojo Nikitinskio kaip žvėries, o studentų ir moksleivių jis visai nepripažindavo.

Rašytojas dar nebuvo papratęs caro valdininkų taktikos. Vienaip ir kitaip maldavau leidimo, o nepagalvojau, ko iš jo norima. Kai atspėjo policmeisterio mintį... taisyklė leido ne tik spektaklį statyti, bet ir ofšas bei programas spausdinti. Tai nereikalavo rizikos, nes Palanga tada priklausė Kuršo gubernijai, kur tokie dalykai buvo legalūs.

Vienas pirmųjų socialistinių idėjų propagandistas Jonas Ambrozaitis suveikė, kad Liepojoje skubiai būtų išspausdintos afišos bei programos ir keturias dienas prieš vaidinimą pristatytos į Palangą.

Kasdien nauji nemalonumai

Policininkai, patyrę, kad ne visi vaidintojai turi pasus ir už tai gauna trirublinę, pastoviai atėdavo išpirkos atsiimtį.

Išlaidos vis didėjo. Artėjo ir reikšminga diena. Reikėjo skubiai spręsti, kur ji bus švenčiama. Dabar bėgimu, kai kiekvienoje Palangos satorijoje bei poilsio namuose yra klubai, ištaigingos salės, patogios scenos, kėdės... Tada vasarvietėje netoli jūros tilto stovėjo vienas vienintelis šiek tiek vaidinimams pritaikytas neišvaizdus sandėlis, bet ir tas priklausė grafams. Vos išdrišo rengėjai eiti pas grafaite Mariją Tiškevičiūtę prašyti malonės.

Pradžioje Dionizo Poškos palikoniė Joana Bucevičienė drąsino, o vėliau, matyt, kitų kurstoma, lyg gailėdamasi savo trigraiso, ėmė gąsdinti spektaklio rengėjus:

— Kas į jūsų vaidinimą eis? Vaidinsite tušties suolams. Visas sumanymas niekai, niekais ir nueis.

Buvo ir daugiau neprijaučiančių lietuviams žmonių. Jie atkalbinėjo artistus, kad neitų vaidinti, gąsdino, kad tuojau pat bus suimti, rengėjas įrodinėjo, jog nieko iš to spektaklio neišeis, bus vieni nuostoliai, nes čia nesą inteligentų, o lietuviai esą tamsuoliai, tokių dalykų nesupranta...

Šie bambėjimai buvo nemalonūs, bet drauge ir ragino padaryti viską, kad žiūro-

vai būtų patenkinti. Atsidėję rengėsi spektakliui ne tik organizatoriai, bet ir jų pažįstami, kurie tą vasarą išlėjęsi Palangoje.

Per porą vakarų studentai V. Mongirdas ir A. Janulaitis dviračiais apvažiavo didelę dalį Zemaitijos, klijuodami prie stulpų, tvorų, pastatų didžiules lietuvių ir rusų kalbomis išspausdintas afišas apie pirmąjį viešą lietuvių spektaklį. Žmonės džiaugėsi, pamatę iškabintą lietuvišką raštą. Palangoje afišas klijavo pat L. Vaineikis, tačiau naktį piktadariai daugumą jų nudraskė, reikėjo lipdyti kitas.

Pagaliau viskas buvo parengta. Atrodė daugiau nemalonumų nebus. Tik rugpjūčio 20-osios rytą ateina Nikitinskis ir pasako rengėjams:

— Vaidinti neleidiu, nes artistų tarpe yra studentų, gal ir neištikimų.

Jo žodžiai sugriaudė it perkūniją, visus pritrėnkė, o L. Vaineikį labiausiai. Jis neteko amo. Staiga sušuko kaip pikčiausias valdininkas palangiečių svečias smolenskiečiai gydytojas K. Žalnierukynas, kad policmeisteris blogai eina savo pareigas. Jei neleis vaidinti, tai turės padengti visas padarytas išlaidas... Išgirdęs griežtą toną, policmeisteris atlyžo ir sutiko, kad už tvarką būtų atsakingas gydytojas L. Vaineikis.

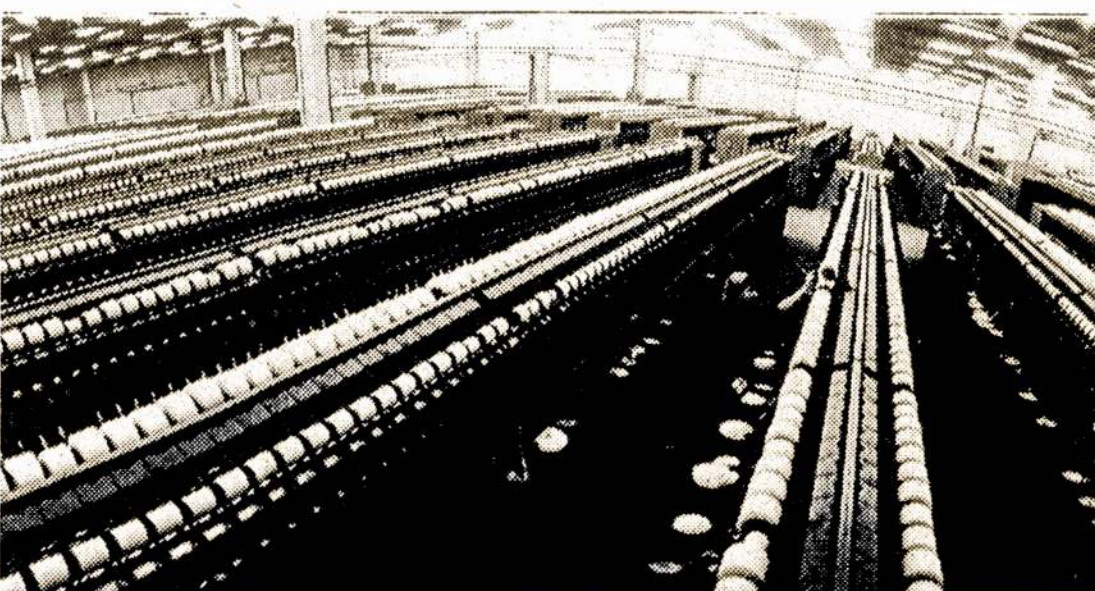
Bet tuo ginčas nepasibaigė. Vaidintojai jau grimavo, žiūri scenos viduryje stovi policininkas.

— Gal atėjo uždrausti? — ne vienas pagalvojo.

Dėl nuolatinio kabinėjimo, matyt, būsimiesiems spektaklio aktoriams išseko kantrybė, kad jau nugrimuotas Bekampis (V. Mongirdas) čiupo neprasytą svečią už pakarpas, davė stiprų niuką ir pašone, išgrūdo laukan ir užrakino duris. Vėliau sužinota, kad stovėjęs prie durų studentas Petras Aivonis į salę be bilieto neleido ir policmeisterio Nikitinskio.

Policijos šuneliai uoliai darbavosi iki paskutiniųjų dienų ir vos neišardė vaidinimo. Moksleivis Jonas Gabalis visą laiką repetavo, buvo pasirengęs vaidinti piršlį. Įbaugintas nedraugiško elemento, susvyravo ir neatėjo į paskutinę repetaciją, pradėjo slėptis. Tik po gerų pastangų draugams pavyko jį surasti ir šiaip taip perkalbėti. Tačiau buvo tiek prigašdintas, kad po vaidinimo tuojau išdūmė į JAV, kur 1939 m. spalio 22 d. mirė.

Bus daugiau

Alytaus LKP 60-mečio medvilnės kombinato verpimo ceche A. Sabaliausko nuotr.

Šiauliuose 25 kartą buvo surengtas vaikų dviračių lenktynės. Jose dalyvavo 45 miestų ir rajonų nugalėtojai. Daug lankytojų sutraukė dviračių paroda. Nuotraukos: Dviračių paroda K. Poželos kultūros ir poilsio parke. A. Dilio nuotr.

Jonas Basanavičius — švietėjas

1981 metų lapkričio 23 d. sukaks 130 metų nuo lietuvių tautos švietėjo, atgimimo žadintojo, visuomeninio veikėjo, mokslininko, gydytojo Jono Basanavičiaus gimimo. Ta proga bent trumpai susipažinkime su jo nueitu gyvenimo keliu, kuris buvo skirtas lietuvių tautai, mokslui, gimtai žemei. Daug jis pasidarbavo ir bulgarų tautos mokslui bei labui, kur jis pradirbo 25 metus.

Jonas Basanavičius, Sūduvos lygumų sūnus, gimė Ūžkabalių kaime Bartininkų valsčiuje Vilkaviškio apskrityje ūkininkų šeimoje. Nuo pat mažens, kaip ir kitų ūkininkų vaikai, jis dirbo ūkyje. Paaugęs pradėjo mokytis pas kaimo daraktorių (spaudos draudimo metu 1864-1904 m. lietuvių spauda ir mokyklos buvo persekiojamos. Tai vaikus lietuviškai slapta mokydavo samdomi mokytojai, vadinami daraktoriais) Kardokų, paskiau jis mokėsi Lukšių mokykloje, kur, kaip ir kitose mokyklose buvo dėstoma lenkų kalba. 1860 m. J. Basanavičius jau mokėsi Marijampolėje. Tuo laiku dvarininkai, kunigai bei kiti veikėjai stengėsi lietuvių paversti lenkais, sulenkinti. Mokykloje jis pasižymėjo kaip gabus mokinis, statomas pavyzdžiui kitiems mokiniams. Visi mokiniai tarp savęs kalbėdavosi lenkiškai ir nenorėdavo pasirodyti, esą lietuviai. Būdamas septintoje klasėje J. Basanavičius, važnuodamas Velykų atostogų kartu su kitais mokiniais, pasiūlė: "Panowie, ras pievąjmy!" ir užtraukė: "Augin tėvas du sūnelius" lietuviškai. Kartu važiuojęs mokins Vincas Kudirkas, vėliau tapes gydytoju, rašytoju, lietuvių žadintoju tada ištarė lenkiškai: "Chlop" (mužikas). Šis atsitiktimas turėjo didelės reikšmės V. Kudirkos gyvenimui: jis susiprato esąs lietuvis, ir vėliau pradėjo dirbti Lietuvos žadintojo darbą, leisti lietuvišką laikraštį "Varpas". Jau tada, kaip matom J. Basanavičius buvo susipratęs lietuvis.

Baigęs Marijampolės mokyklą, jis įstojo į Maskvos universitetą, kur tarp studentų pasireiškė lietuviška veikla. Už tai jis buvo sekamas caro šnipų. Dėl to, baigęs mokslo Maskvos universitete ir įsigijęs gydytojo diplomą, nors buvo kviečiamas pasilikti darbiu Mskvie, jis išvažiavo dirbti į Bulgariją, kur dirbo gydytoju 25 metus, kovodamas su įvairiomis ligomis, siautusiomis tuo

metu Bulgarijoje, rašydamas straipsnius medicinine tema, tyrinėdamas žmones, tyrinėdamas Trakų tautos praeitį ir ieškodamas ryšio tarp lietuvių ir Trakų. Pagal galimybes, jis daug keliavo po kitus kraštus (Vokietiją, Austriją, Čekoslovakiją ir kt.) lankydamas muziejus, rinkdamas mokslinę medžiagą. Jis artimai bendradarbiavo su Prūsijos lietuvių veikėju, dainos "Lietuviais esame gimę, lietuviams turime ir būt. Tą garbę gavome užgime, jai ir neturim leist pražūt!" autoriumi Jurgiu Sauerveinu, kuris ragino leisti lietuvišką tautinės minties laikraštį. J. Basanavičius pradėjo rūpintis tokio laikraščio leidimu ir 1883 m. kovo mėnesį išėjo garsiosios, tiek daug Lietuvai davusios "Aušros" pirmasis numeris. Tai buvo lyg perkūnas iš giedro dangaus. Laikraštis padarė didelį įspūdį Lietuvos žmonėms. Nors tuo metu caro valdžia draudė Lietuvoje lietuvišką spaudą, "Aušra" leidžiama Prūsijoje ir slapta knygnešiu nešama per sieną į Lietuvą, buvo graibstytė žmonių graibstoma ir skaitoma. Taip prasidėjo atgimimas Lietuvoje, kuris tęsiasi. Sujudo tada Lietuvos šviesuomenė, kaimo žmonės ir ėmėsi kuriamojo darbo, ėmėsi kovoti už lietuviškos spaudos atgavimą, už tautinės minties stiprinimą.

J. Basanavičius bendravo su lietuvių rašytojais bei kultūros veikėjais V. Pietauriu, Vydu, M. Raišukytė, J. Lapinu ir kt.

J. Basanavičius įsteigė lietuvių mokslinę draugiją, parašė daug medicininių straipsnių, išleido daug įvairių veikalų: "Ūžkabalių dainos", "Lietuviškos pasakos įvairios", "Iš gyvenimo vėlių bei vėlių", "Lenkai Lietuvoje", "Lietuviškai trakiškos studijos" ir kt. J. Basanavičius parašė daugiau trijų šimtų straipsnių įvairiais klausimais.

J. Basanavičiaus darbai buvo įvertinti pasaulyje. Savo nariu korespondentu jį išsirinko Bulgarų mokslų akademija, Bulgarijos gamtos tyrinėjimo draugija, Varšvos gydytojų draugija, Bulgarijos medicinos Sąjunga, Bulgarijos raudonojo kryžiaus draugija. Jis buvo išrinktas šių draugijų nariu: Lietuvių literatūros draugija Tilžėje, "Antropologische Gesellschaft ir Geographische Gesellschaft Vienne, Deutsche Gesellschaft fur Anthropologie, Ethnologie und Ubergeschichte Berlyne ir jo raštus spausdino lietuvių bulgarų, vokiečių, austrų, rusų laikraščiai. Kaip gera specialistą konsultacijoms jį kviesdavo ir daugelį Bulgarijos ligoninių. 1904 m. gruodžio 16 d. Kristijanyje mirė jo geras bičiulis dr. Jurgis Sauerveinas, palaidotas Gronau kapinėse. J. Basanavičius sutvarkė J. Sauerveino raštų palikimą.

1905 m. liepos 31 d. po 25 metų gyvenimo svetimam krašte, J. Basanavičius parvažiavo į Lietuvą ir čia pasinėrė kovon už lietuvių kalbą Vilniuje. Caro valdžia jam darė trukdymus. J. Basanavičius organizavo Vilniaus krašto lietuvių, kovai už lietuvių kalbos įtvirtinimą Vilniuje ir krašte, už lietuvių kultūros išlaikymą, politinį susipratimą. Didžiausias to laiko įvykis, buvo dr. J. Basanavičiaus iniciatyva ir rūpesčiu pirmasis Vilniaus seimas, vadinamas Didžiojo Vilniaus seimu 1905 m. lapkričio 27 d. Jame dalyvavo apie 2000 atstovų iš visos Lietuvos, bei iš Rusijos plostuose gyvenančių lietuvių atstovai.

Daug jėgų ir energijos J. Basanavičius paaukojo dėl lietuvių kalbos įvedimo Vilniaus krašto bažnyčiose. Jis suprato, kad per bažnyčias lenkinami žmonės.

1907 m. balandžio 7 d. Vilniaus kanklių salėje Lietuvių mokslo draugijos steigiamasis susirinkimas. Jo organizatoriumi ir siela buvo J. Basanavičius. Draugijai priklausė visi žymiausi to meto Lietuvos inteligentai; kun. J. Tumas-Vaižgantas, P. A. ir J. Vileišiai, A. Smetona, J. Staugaitis, R. Slūpas, A. Žmuidzinavičius, K. Būga, A. Voldemaras, P. Kiaučūnas, K. Grinys, A. Bulota, A. Staugaitis, M. Sikšys, J. Jablonskis, Lazdynų Pelėda, L. Gira ir kiti. Šios draugijos įsteigimas yra vienas reikšmingiausių J. Basanavičiaus darbų. Ši draugija leido žurnalą "Lietuvių tauta", kuri redagavo J. Basanavičius. Redakcinėje žurnalo komisijoje buvo prof. A. Berenbergis, J. Basanavičius, J. Jablonskis, K. Būga, prof. A. Volteris, kun. prof. K. Jaušius, kun. rašytojas J. Tumas. Vaižgantas, A. Smetona, A. Voldemaras. Žurnale "Lietuvių tauta" buvo atspausdinta apie 100 mokslinių straipsnių ir referatų, iš kurių 26 patys didžiausi parašyti J. Basanavičiaus. Iš to matome, kokią didelį švietimo darbą jis dirbo. Daug prisidėjo jis prie Vilniaus istorinių paminklų išsaugojimo.

Pirmojo pasaulinio karo metu, vokiečiams okupavus Lietuvą, jis daug pastangų dėjo ginčams gyventojus nuo vokiečių, kovodamas už tautinius reikalus. J. Basanavičiaus iniciatyva 1812 m. rugsėjo 18-23 d. Vilniuje buvo sušaukta lietuvių konferencija, kurios metu buvo išrinkta tautos taryba su J. Basanavičium prieškakyje. Tarybos tikslas, Lietuvos atskyrimas nuo kitų valstybių, kas buvo įvykdyta sekančiais metais.

Raudonajai Armijai užėmus Vilnių, V. Mickevičius Kapsukas J. Basanavičių paskyrė Vilniaus istorinio muziejaus direktoriumi.

Komisija, kuri susidėjo iš J. Basanavičiaus, T. Daugirdo ir A. Žmuidzinavičiaus nustatė Lietuvos vėliavą ir ženklą.

Lenkams okupavus Vilnių, J. Basanavičius pasiūlo Vilniuje ir toliau dirbo literatūrinį darbą, rašydamas straipsnius Vilniuje įėjusiam laikraštyje "Vilnius" parašė dr. J. Sauerveino biografiją, prižiūrėjo Lietuvių mokslo draugijos biblioteką bei turą. Rašė J. Tumo-Vaižganto leidžiamam žurnalui "Mūsų senovė". J. Basanavičius buvo išrinktas Lietuvos universiteto Kaune garbės nariu ir profesoriumi.

J. Basanavičius dirbo iki pat paskutinių gyvenimo dienų. Jis mirė 1927 m. vasario 16 d. Už savo darbus jis vadinamas tautos patriarcho vardu.

J. Basanavičius gerbiamas ir šiandien. Jo vardu pavadintos gatvės Kaune, Vilniuje ir kt. Daug jo darbų dar ilgai bus tyrinėjami, jo vardas gyvas. **Kęstutis Balčiūnas**

• MOKSLININKAI PATIKSLINO

Seniausiam, iki šiol žinomam naminio žmogaus skeletui apie 14 tūkst. metų, t. y. jis iš ankstyvojo akmeninio amžiaus. Šis skeletas buvo atkastas 1914 m. netoli Bonos ir iš pradžių priskirtas vilkui. Pakartotini tyrimai apšviolino specialistus. Dantų ęlla ir snukis pasirodė esą gerokai trumpesni nei luometinio vilko. Iki šiol seniausias buvo laikytas naminis žmogus, kurio skeleto liekanos aptiktos Irate 1974 m. — joms 12 tūkst. metų.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LABORATORIJOSE

Kokių "šarvų" reikia metalui?

Praktiškai kas dešimta metalo tona, kasmet pagaminama pasaulyje, negrįžtamai prarandama. Metalą "sunaikina" korozija.

Kaip apsaugoti jį nuo prąžūtingo drėgmės, šarminių, rūgščių poveikio? Kaip prailginti metalo konstrukcijų ir įrengimų "amžių"? Šias problemas sprendžia Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Chemijos ir cheminės technologijos instituto kolektyvas. Jau daugelį metų jam vadovauja Respublikinės premijos laureatas akademikas Romanas Višomirskis.

— Mūsų sukurtos metalinės dangos ir jų padengimo technologijos šiandien plačiai naudojamos praktikoje ir kasmet duoda milijonais rublių skaičiuojamą ekonomiką, — pastebi akademikas. — "Apręgtos" plonyčių blizgančių nikelio, cinko ir įvairių kitų cheminių junginių rūbų, metalo konstrukcijos ar detalės tampa atsparios korozijai, tarnauja vos ne dvigubai ilgiau. Antai vilniškę apsauginių dangų gamą "Likonda" labai gerai įvertino didžiausios šalies lengvųjų automobilių gamyklose Maskvoje, Toljatyje, Gorkyje, ja padengiamos dabar visos Tarybų Sąjungoje gamamos automašinos "Žiguliai", "Volgos", "Zaporoziečiai" . . . Kai kurios instituto technologijos užpatentuotos Japonijoje, Anglijoje, JAV, Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje, socialistinėse Europos šalyse.

Instituto mokslininkai — daugiau kaip tūkstančio publikacijų autoriai. Jie dažnai skaito pranešimus pasauliniuose ir tarptautiniuose simpoziumuose, kongresuose, konferencijose. Nepersniaus R. Višomirskis su kolegomis viesėjo Anglijoje, tarėsi dėl bendradarbiavimo metalų apsaugos srityje. O štai ką tik dabar, kaip Tarybų Sąjungos mokslininkų delegacijos vadovas, jis dalyvavo Socialistinės sandraugos šalių specialistų moksliniame koordinaciniame pasitarime kovos prieš koroziją klausimais. Mat Chemijos ir cheminės technologijos institutas jau beveik dešimtmetį dalyvauja plačioje šalių — Ekonominio savitarpio Pagalbos Tarybos narių programoje. Jos tikslas — sukurti dangas ir technologinius procesus, kurie tris-keturis kartus padidintų įrengimų, metalo konstrukcijų korozinį atsparumą.

Beje, pastaruosiu metu institute gimė nauja tyrinėjimų kryptis — plastmasių metalizacija. Pasak akademiko, tai įgalins radiotechnikoje, elektronikoje, dviračių, baldų ir kitų pramonės šakų įmonėse dalį metalo pakeisti pigiomis polimerinėmis medžiagomis. Padengus paprastas plastmases savotiškais "šarvais" — plonytėmis metalinėmis plėvelėmis, jos taps gerokai stipresnės. Ruošiami būdai tokių plėvelių dėka prailginti techninių audinių, stiklo, keramikos dirbinių amžių.

Tropikai ir Arktika — greta

Pjautuvą jau seniai tapo muziejų eksponatu. O štai Lietuvos žemdirbystės institute selekcininkams jis tebėra vienas pagrindinių įrankių derliui nuimti.

— Kitaip neišsina, — sako instituto Lauko kultūrų selekcijos skyriaus vedėjas, žemės ūkio mokslų kandidatas Kazys Leistrumas. — Įsivaizduokite: kelių hektarų miežių plotas suskirstytas į dešimt tūkstančių bandymų laukelių. Jei vieni — 50

kvadratinų metrų ir čia jau galima panaudoti selekcinę techniką, tai kiti — vos 0,4 kvadratinio metro. O nuimti visus reikia atskirai, taip, kad nė vienas grūdas nepatektų "į svetimą daržą". Antraip kelerių metrų trūsas nueitų niekais . . .

Instituto selekcininkai savo kasdieniniu darbu įneša labai svarų indėlį, didinant žemės ūkio kultūrų derlingumą. Vis daugiau iš mokslo aruodo gali pasisemti kolūkiai, tarybiniai ūkiai. Labai reikšmingi įžymaus lietuvių selekcininko, profesoriaus Jono Bulavo darbai: jis išvedė 25 grūdinių kultūrų veisles! Iki šiol Lietuvos sąlygomis tebėra derlingiausia jo išvestų miežių veislė "Auksiniai II". Konkursiniuose bandymuose hektaras šios miežių veislės atsiekėjo net po 71 centneri. Labai populiarios Lietuvos kaime ir selekcininko P. Virbicko išvestos žieminių rugių veislės "Lietuvos III" ir "Kombaininiai". Dabar egzaminą laiko dar viena rugių veislė, turinti stambų grūdą ir atspari išgulimui. Gerai dera ir kitos institute išvestos kultūros — pašarinės pupos "Aušra", žirniai "Greitukai", "Raičiai", "Žalsviai" . . .

Šiuo metu didžiausias selekcininkų dėmesys skiriamas derlingesnių žolių veislių išvedimui. Čia, beje, įkurtas ir Pabaltijo pašarinių žolių selekcijos centras. Jame dirba apie 150 specialistų — agronomų, genetikų, fiziologų, fitopatologų, chemikų, inžinierių, mechanikų.

Siekiant sutrumpinti veislių išvedimo procesą, centras aprūpintas labai sudėtinga technika ir aparatūra, — sako jo vadovas Henrikas Černiauskas. — Sudarytos "tropinės" ir "Arktikos" dirbtinio šalčio zonos, kuriose kas valandą oro temperatūra, drėgnumas gali pasikeisti maždaug pusantro šimto kartų . . . Tokie režimai leidžia per metus net kelis kartus "sukurti" vasaros ir žiemos sąlygas, sparčiau išvesti atsparias, užsi-grūdusias veisles.

Bendradarbiavimas vardan pažangos

Lietuvos TSR Mokslų Akademijos mokslinio-organizacinio skyriaus viršininkas Jo-

nas Samaitis padėjo prieš mane ant stalo vienodas, kaip du vandens lašai plastmasines detales.

— Abi jos pagamintos iš tos pačios medžiagos, bet štai ši — tarnaus dvigubai ilgiau, — pasakė jis. — Nedideli cheminių junginių priedai, įvesti į plastmasę, padarė ją tvirtesnę, atsparesnę saulės, "agresyvos" cheminės aplinkos poveikiui. Šią polimerų amžiaus prailgino technologija Lietuvos Fizikinių-techninių energetikos problemų instituto mokslininkai sukūrė kartu su Baltarusijos TSR Mokslų Akademijos Metalų polimetru sistemų mechanikos institutu.

Seną draugystę sieja Baltarusijos ir Lietuvos Mokslų akademijos. Kasmet vis glaudesni tampa abiejų respublikų mokslininkų ryšiai. Ypač didelės įtakos jų kūriniams kontaktams turi akademijų kolektyvų kūrybinio bendradarbiavimo sutartys, kurios sudaromos jau kelinti metai. Su kaimyninės respublikos mokslo įstaigomis bendras mokslines temas dabar kartu sprendžia praktiškai visi Lietuvos Mokslų akademijos institutai. Jie aktyviai keičiasi informacija, tyrimų organizavimo patirtimi, bendrai naudojami unikaliais įrengimais. Antai daugelyje šalies tekstilės įmonių siūlai ir audiniai apdorojami naudojant technologiją, kurią sukūrė Kauno ir Minsko mokslininkai. Baltarusijos ir Lietuvos botanikai drauge parengė vertingų rekomendacijų cheminiams augalų auginimo spartiniui, biologiniam nutekamųjų vandenų valymui, paruošė retų augalų plitimo ir jų apsaugos kartoschemas. Stiprėja moksliniai kontaktai, sprendžiant eilę tokių aktualių problemų, kaip lazerinė spektroskopija, kvantinė elektronika, aukštų temperatūrų šiluminė fizika ir kt.

Kūrybinis dviejų akademijų bendradarbiavimas padeda taupyti ir koncentruoti lėšas svarbiausiems tyrimams, efektyviau naudoti eksperimentines bei gamybinės bazes, bendrai rengti kvalifikuotus mokslo darbuotojus, abiejose respublikose spartinti mokslo ir technikos pažangą.

R. Česna

Kaip žiedui šviesa

Kaip žiedui saulės geroji šviesa,
Taip žmogui — viltis
Susiūdo ir virpina širdį,
Praskaidrina naktį, apniukusią dieną,
Suteikia gyvybei jėgų.

Viltis
Kaip žiedui saulės geroji šviesa
Išlygina veido raukšles,
Kelia nuvargusius sparnus
I tolimą skrydį
Per audras, per pavojus,
Per savo atlantus.
Kol kraujas neatvėso,
Kol plaka krūtinėj likimas,
Palydi žmogų viltis.

Jaunystės laužai

O jūs, jaunystės laužai
Prie Nemuno, Volgos, Amūro!
Jūsų liepsna vėl susilėdė mane.
Vėl jaučiu kartų dūmų kvapą,
Girdžiu degančių šakų traškėjimą.
O laužų šilumai
Tu gelbėjai naktį, darganoje ir speige
Draugus ir vienmečius.
Jų šešėliai aplanko mane,
Kada už lango kaukia rudensio vėjai,
Kada tamsa grumiasi su saulėlydžiu.
Jaunystės laužai
Kaip tolumo kelio signalai
Siunčia į atmintį metus,
Suoliuojanti kaip stirna ilgesį
Tarp nukritusių lapų šnarsio.
Siunčia į atmintį dienas,
Kurios nebegrįš niekada.

V. Maciuka

AMAZONĖS "SAPNAS IR VEIKSNIAI"

— Kartais lietuviškųjų nacionalistų "didvyriškos" tarpusavio kovos iš tiesų pasiekia neregėtą aštrumą ir taip puikiai apibūdina jų dalyvius, kad galima juokais plyšti.

Viena šauniasių tautiškai — superpatriotiškai nusi-teikusių lietuviškosios nacionalistinės emigracijos dukrų yra Birutė Kemežaitė, kurios visiškas praskydymas netgi bendraminėčiams seniai pabodo. Berods, jis vos ne vos susirado prieglobstį dar vargstančioje šioje ašarų pakalnėje "Sandaroje" ir ten skelbia savo grėsmingus raštus.

Vienas jų skirtas tokio pat plauko (tik kiek kitaip suukuoto) grafomanui L. Gogeliui. Jame panelė rašo:

— Gogelis atsiuntė "Sandarai" nekalną reportažą, matyt, siekdamas pasidaryti bendradarbiu, o mano adresu man dedikuotą savo eilėraštį "Mitologiškas sapnas", kuriame mane išvadina amazone, jojančia ant putoto arklio, sutaršytas plaukais, visą laiką Gogelį besivejančia ir kertančia jam smūgius, kad ji murkdau įsitraukusi į liūną, kad paleidusi užnuodytą strėlę, retėžiais ji kaustau ir t. t.

Kokia klasta, literato mentalitetas, kūrybinė gėlė! . . . Tame eilėraštyje Gogelis net sau laimėjimą užtikrina. Cituoju: "Na, palauk, na, palauk, mergužėle — kas laimės dar kovoje nežinia".

Matyt, amazonė išsiėjo nejuokais. Ji toliau rašo:

— Tuojau po mano kritikos anonimas mane telefonu išpėjo: jei nenustosiu "Sandaroje" akcentuoti . . . patriotizma, būsiu nudėta. Prieš maždaug pusantro mėnesio tuo pačiu dusliu žemoto balsu anonimas grąšinėja pakartoj, tik šį kartą dėl Lietuvos nepriklausomybės reikalavimo. Tai rodo, kad kosmopolitiniams Lietuvos nepriklausomybės nekentėjams mano straipsniai, gal būt savo įtakingumu, yra jų veiklai kenksmingi. Nebijau jokių grąšinimų aš nebijau . . .

O juk tikrai būtų gaila, jei p. Gogelis nudobyt p. Kemežaitę ar įvyktų atvirkščiai: kas gi tada taip skaniai bejuokins "Sandaros" skaitytojus? Tegul, mano manymu, didieji patriotai ir toliau šaudosi nuoduose bei žymiai mažiau kilniame skystyje pamirkytomis strėlėmis.

Juk tai yra, pagaliau, pagrindinis "veiksnių" užsiėmimas.

Ko jiems reikia?

Čikagiškių "Drauge" prieš kiek laiko pasirodė savotiškai įdomus rašinys pavadin-tas "Reikia dar šių knygų". Jo autorius, tarp kita ko, dėsto:

— Knygų trūkumu skūstis negalime. Galima tik pagedauti, kad būtų daugiau tokių leidinių, su kuriais galėtume išeiti į platų pasaulį, kad būtų tikrai reprezentaciniai leidiniai . . . vis dar neturime puošnaus leidinio apie Lietuvą.

Su šiomis mintimis tikrai galima sutikti. Pokarinė emigracija savo leidyklose sugadino daugybę popieriaus. Išleido tikrai vertingų dalykų — tokių, kurie išlikus emigracinės kultūros istorijoje — nors ir varganais 1,000 ar 500 egzempliorių tiražais. Yra toje leidyboje ir daug vidutinybės. Bet bene daugiausia čia — tiesiog grafomaniškumo, noro save "jamžinti" už tūkstantį —

kitą dolerių.

Šią padėtį, beje, pripažįsta ir blaiviau bei atviriau mastą buržuaziniai literatai bei kritikai.

Taigi, šiame fone — leidybiniame fone — siūlymas išleisti rimtą reprezentacinį leidinį apie Lietuvą būtų tik sveikintinas. Tačiau . . . O šis tačiau nemažas — jis pagrindinis šiame rašinyje: tačiau Lietuvos reprezentaciją suprantama daugiau negu keistai. Siūloma, pavyzdžiui, būtinai parodyti tautinius lietuvių rūbus, ir čia pat skubotai pridėdama — tik saugok die, kad tie rūbai būtų sukurti ne dabartinių Lietuvos specialistų. Straipsnio autorius siūlytų, kad li-dinyje būtų kalbama apie Lietuvos pažangą — tačiau tik apie tą "nepaprastą", anot jo, pažangą, kurią Lietuva padariusi . . . prieš karą — lyg ji dabar stovėtų vietoje!

Straipsnio autorius kilniai neužmiršta ir lietuviškos architektūros — tik, anot jo, tai turėtų būti bažnyčių ir buvusių dvarų, kryžių bei lūšnelių architektūra.

Dar daugiau. "Draugo" straipsnio autorius norėtų, kad Lietuva, tiesa, jau kitame "reprezentaciniame leidinyje" — būtų parodyta kaip valstybė "nuo jūrų ligi jūrų".

Dar daug ko norėtų to teoretinio straipsnio autorius — paprastai tariant — visko, išskyrus tikro buvusios ir dabartinės Lietuvos vaizdo.

Kam toks leidinys būtų reikalingas ir kokia jis turėtų vertė? Niekam ir jokios.

Ir nekyla abejonių, kad jis nepasirodys — tai tik teoretiniai "Draugo" samprotavimai, bet ir jie pakankamai iškalbingi . . .

Vėl ta "užuojauta"

Atrodė, kad jau senokai pasibaigė tie laikai, kai "veiksnių" spauda mito Tarybų Lietuvos ir jos žmonių "užuojauta" bei "gaileščių". Juk vis daugiau svečių iš "šiapus" lankosi dabartinėje Lietuvoje, bendrauja su jos žmonėmis. Vis daugiau mačiusių naujus Lietuvos kaimus, miestus, tikrą šiuolaikinį gyvenimą.

Toje reakcinėje spaudoje netgi pasirodė visai priešin-gos krypties rašinys — "užuojautu": girdi, Lietuva per sparciai modernėjanti, jos žmonės nepratę šiuolaikinių namų kaime, vandentiekio, elektros, televizijos, knygų.

"Veiksniai" ir dėl viso to labai "užjautė" Lietuvos žmones.

Tačiau klerikalų "Draugas" nepersinausiant užtraukė labai seną giesmę — cituoju:

— Likusieji tėvynėje ekonomiški suvargo, suskurdo ir nemato savo gyvenime giedresnio pragiedrulio.

Še tau, boba, ir dešimtinės! Vėl tas "vargas" ir "skurdas", kurį pastaraisiais metais gali rasti dar nebe "Naujienu" puslapiuose — iš kur jis?

O reikalias labai paprastas: rašo bėglys iš Lietuvos, ko gero — labai nelaimingas ir nusiminęs. Matyt, jam sieloje lengviau būtų, jei Lietuvos lietuviai irgi gyventų be "giedresnio pragiedrulio".

Laimai, Lietuva yra nepriklausoma nei nuo tokių raštų, nei nuo jų autorių.

Vladas Mikšys

Užrašykite savo draugams "Laisvę"

Didelį pripažinimą Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Chemijos ir cheminės technologijos institutui pelnė metalų elektrinio nusėdimo teorijos darbai, taip pat kolektyvo sukurtos galvaninės dangos, būdai apsaugoti metalą nuo korozijos. Dabar nauji technologiniai blizgančio nikeliavimo, cinkavimo, kadminimo procesai, sukurti Vilniuje, taikomi tūkstančiuose įmonių.

Instituto kolektyvui atsivėrė galimybes sparčiau taikyti gamyboje naujus metodus ir tyrimus. Šį uždavinį spręsti padės senesniai pastatyta tyrimų bazė, aprūpinta visais reikalingais įrengimais. Kiekvieną procesą čia galima išbandyti panašiomis kaip gamyklose sąlygomis, operatyviai dirbti jį liaudies ūkyje.

Nuotraukoje: Fizinių mechaninių tyrimų laboratorijos inžinieriai A. Končius ir E. Karosas tyrinėja detales, padengtas galvaniniu būdu. A. Sabaliausko nuotr.

G. Litvinovaite-Brenšienė prisiminus

PROF. J. PETRAITIS

1900 metais Kauno tvirtovės gornizono karininkas Juanas Litvinovas pamilo ir vedė jauną kaimietę — lituvaite Eleną Šulgaite. Vienok, pulko damos (karininkų žmonos) nepriėmė Šulgaite, savo tarpa. I. Litvinovas įstojo tarnysten į V. Lubovo dvarą sąskaitininku. Čia dirbdamas, įsitraukė į po-grindinę revoliucinę veiklą, už kurią 1902 metais buvo areštuotas ir nuteistas iš-tremti Sibiran; čia jis greitai mirė. Drauge su I. Litvinovu į ištremimą vyko savo noru ir jo jauna žmona, bet pakė-liui ji susirgo, pagimdė duk-terį Galiną ir numirė. Palai-dojo ją griovyje už kapu, nes nepravoslavės ir dar katorgi-ninko žmonos į kapinės ne-priėmė.

Auginti našlaitę Galiną paėmė mažavaikę kaimo in-teligentų šeimą. Šeimininkė tinkamai auginą priimtą naš-laitę Galiną, laike ją drauge su savo dukterimi — Galinos bendraamžininke. Kada mer-gaitės paaugo, leido jas mo-kintis į pradžios mokyklą, o vėliau — į Počepo (tuo me-tu — Briansko srities) pro-gimnaziją. Galina buvo ga-besnė ir padėdavo suvestinei seseriai mokintis.

1919 metų pavasarį Galina su pagirimu pabaigė Počepo progimnaziją, o vasaros kur-sus pradžios mokyklų moky-tojams paruošti ir buvo pa-skirta apskrities vykdomojo komiteto Švietimo skyriaus atsargine jaunesniąja moky-toja. Atsarginei mokytojai reikėjo pavaduoti sergančius mokytojus įvairiose apskrities vietose, ir Galinai per du metus prisiėjo padirbėti net keturių valsčių pradžios mokyklose. Darbas Galinai sekėsi gerai, ir Galina buvo apdovanota "Garbės raštu".

1921 metais Galina "Litvi-novaitė" ištėkėjo už demobili-zuoto kareivio Bremšos, kilu-sio iš Kauno gubernijos ir su vyru išvažiavo į vyro tėviš-kę. Bet vyro tėvai ir giminės laike save bajorais — len-kais. Sužinoję, kad sūnus parsivežė marčią muzikę chamę, kurios motina lietu-vaitė — valstietė, o tėvas —

bielorusas, vyro tėvai išvarė Galiną ir užsitraukusį gėdą" sūnų. Tada Galina su vyru išvažiavo į savo motinos tėviškę — į Žemaitiją. Bet ir čia buvo ne pyragai. Per karą sudegė dedės trobesiai, žuvo gyvuliai. Todėl čia Galiną laukė sunkus darbas: ji šėrė dedės kiaulės, melžė karves, auginė veršius, grė-grindinę revoliucinę veiklą, už kurią 1902 metais buvo areštuotas ir nuteistas iš-tremti Sibiran; čia jis greitai mirė. Drauge su I. Litvinovu į ištremimą vyko savo noru ir jo jauna žmona, bet pakė-liui ji susirgo, pagimdė duk-terį Galiną ir numirė. Palai-dojo ją griovyje už kapu, nes nepravoslavės ir dar katorgi-ninko žmonos į kapinės ne-priėmė.

Auginti našlaitę Galiną paėmė mažavaikę kaimo in-teligentų šeimą. Šeimininkė tinkamai auginą priimtą naš-laitę Galiną, laike ją drauge su savo dukterimi — Galinos bendraamžininke. Kada mer-gaitės paaugo, leido jas mo-kintis į pradžios mokyklą, o vėliau — į Počepo (tuo me-tu — Briansko srities) pro-gimnaziją. Galina buvo ga-besnė ir padėdavo suvestinei seseriai mokintis.

1919 metų pavasarį Galina su pagirimu pabaigė Počepo progimnaziją, o vasaros kur-sus pradžios mokyklų moky-tojams paruošti ir buvo pa-skirta apskrities vykdomojo komiteto Švietimo skyriaus atsargine jaunesniąja moky-toja. Atsarginei mokytojai reikėjo pavaduoti sergančius mokytojus įvairiose apskrities vietose, ir Galinai per du metus prisiėjo padirbėti net keturių valsčių pradžios mokyklose. Darbas Galinai sekėsi gerai, ir Galina buvo apdovanota "Garbės raštu".

1921 metais Galina "Litvi-novaitė" ištėkėjo už demobili-zuoto kareivio Bremšos, kilu-sio iš Kauno gubernijos ir su vyru išvažiavo į vyro tėviš-kę. Bet vyro tėvai ir giminės laike save bajorais — len-kais. Sužinoję, kad sūnus parsivežė marčią muzikę chamę, kurios motina lietu-vaitė — valstietė, o tėvas —

KANADOS ŽINIOS

Montreal, Que.

MOTERŲ KLŪBO VEIKLA

Montrealio Lietuvių Moterų Klūbas surengė išpūdingą Moters dienos paminėjimą kovo 8 d. Ukrainų salėje. Susirinko gausus būrys svečių. Kalbėtojai iškėlė moters svarbą ne tik kasdieniniame gyvenime, bet ypatingai pabrėžė moterų kovotojų už Pasaulio Taiką reikšmę. Buvo raginama visur ir visuomet pasisakyti prieš atominių ginklų gamybą, prieš bet kokius karo pavojus ir kad

pasaulio valdovai suprastų taikos reikalus.

Pasibaigus prkalboms buvo vaišės, kuriomis rūpinosi drg. Remeikis su žmona, Viki, Nastutė ir kitos moterys.

Po skanių valgių prie geros muzikos buvo pasiūkta ir pasilinksmita.

Tegyvuvoja pasaulio moterys, kovojančios už taiką ir tegyvuvoja Montrealio moterų klūbas! P. B. Grandma

Toronto, Ont.

MIRĖ ALFONSAS MAGIS

"Canadian Tribune" kovo mėn. 23 dienos laidoje, praneša kad šių metų kovo 12 dieną mirė Alfonsas Magis — aktyvus unijistas, ir pasižymėjęs tarptautiniame veikime už pasaulio taiką kovotojas.

Jis iš Lietuvos atvyko būdamas 21-erių metų amžiaus. Toronte dirbo Goodyear Rubber Co. 35 metus. Ten buvo vienas darbininkų unijos organizatorių ir Pasauliniame Taikos Kongresui įvyksiam Stockholme, Švedijoje surinko net 7,000 parašų. Šiame kongrese jisai buvo Toronto miesto delegatas.

Netekus tokio veiklaus nario Pasaulio Taikos Tarybos pirmininkas Romesh Chandra ir Jean Vautour, Canados Taikos Kongreso sekretorė labai apgailestauja.

Alfonso žmona Alice Magis taip pat yra veikli tarptautiniam judėjime. Jinai buvo kviečiama kalbėti 1980, m. lapkričio 23 d. Toronte moterų kongrese, bet dėl vyro ligos negalėjo to įvykdyti.

Netekus brangaus gyvenimo draugo ir kovotojo už taiką gili užuojauta Alice Magis.

SVEIKINIMAS "LAISVĖI"

"Laisvės" 70 metų jubilėjaus proga sveikinu visus "Laisvės redakcijos narius, darbuotojus, rėmėjus ir skaitytojus.

Per 70 metų nueitas kelias yra tikro progreso kelias. Matėme, kaip žlugo ne vienas pasaulio valdonas, norėjęs paglemžti valdžią ir savo rankas, prispausti darbo

žmogų. Jų jau nebėra. Matome, kaip socialistinės valstybės laimi kovas prieš paverėjus ir visu smarkumu žengia pirmyn ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.

"Laisvė" per tuos 70 metų daug prisidėjo prie darbo žmonių švietimo, prie progresyvaus jų auklėjimo ir tebestovi už pasaulio taiką tarp visų tautų.

"Laisvė" ir toliau eis tuo pažangiu socialinio gyvenimo pagerinimo keliu, būtų visame pasaulyje kad teisingumas ir kad jokie atominiai karai žmonijai negrasintų.

Vėjau

Pasakyk, pasakyk, ryto vėjau, (Tu po tėviškę mielą lankai) Ar dirvonus visus jau apšėjo, Ar vilnija prieš saulę laukai?

Ar kukuoja sode dar gegutė, Ar marguoja bijūnų žiedai, Ar gyva dar senoji močiutė, Gal tėvelio pabalo plaukai?

Ar dainuoja darželiuos sesutės, Ar jos puošia rūtelėm kasas, Gal jau stogas įlanko pirkutės,—

Neišlaikė jis laiko audros?

Na, o Nemunas plaukia, kaip plaukęs, Ir Šešupė vingiuoja laukais,— Neskubėk tad, vėjau,

Tu kvepi man gimtinės žiedais.

Kęstutis Balčiūnas

VERDUN, QUE., CANADA

Mirus

Antanui Rasimavičiui [Rasim]

Reiškiame nuoširdžią užuojautą jo žmonai Verutei, dukrai Junei ir jos šeimai; taipgi giminėms Tarybų Lietuvoje ir artimiesiems Kanadoje. O Tau, brangusis kaimyne, tegu būna lengva Kanados žemė.

JUOZAS, ELZIUTĖ ir LILLY URBANAVIČIAI

MONT ST. HILAIRE, QUE., CANADA

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Kazimeras Zienius

Gimė 1907, kovo 4
Mirė 1977, balandžio 1

Liūdnam praslinko ketveri ilgesio metai kaip Tu palikai mus, mano mylimas gyvenimo drauge. Palikai žmoną, sūnų, marčią, ir du anūkiūli. Buvai drūtas kaip ažuolas, bet žiaurią ligą pakirto tavo sveikatą ir turėjai skirtis su mumis. Išlėk ramiai, mūsų mylimas gražiam Cote de Neiger kalnelyje, o mes niekada tavęs nepamiršim.

Žmona—EMILJA
Sūnus—RAYMOND su šeima

TARYBŲ LIETUVOS NAUJIENOS

[MIESTŲ IR RAJONŲ LAIKRAŠČIUS PASKLAIDŽIUS]

Salties statyboms

Prieš dešimtį metų Naujojoje Akmenėje buvo pastatytas antrasis cemento gamybos kompleksas. Dabar jis duoda daugiau kaip du trečdalius respublikoje pagaminamo cemento. Nuo šio komplekso paleidimo, pažymi "Vienybės" laikraštis, čia jo pagaminta tiek, kad pakaktų pastatyti miestą maždaug 3 milijonams gyventojų.

Novatorių milijonai

Maždaug 12 milijonų rublių ekonominį efektą duoda per pastaruosius penkerius metus įgyvendinti Šiaulių miesto racionalizatorių pasiūlymai. Vien išradimų realizuota per 280. Didžiausią indėlį, praneša "Raudonoji vėliava", inėse Tarybų Lietuvos 40-mėio televizorių gamyklos, "Elnio" susivienijimo, "Vairo" gamyklos ir Darbo raudonosios vėliavos ordino statybos tresto novatoriai.

Susitinka draugai

Praėjusią vasarą Kėdainių rajono "Rytų aušros" kolūkyje viešėjo Vengrijos "Raudonosios žvaigždės" gamybinio kooperatyvo pasiuntiniai, o metų pabaigoje labūnavečiai buvo nuykę atsakomojo vizito. Kolūkio pirmininkas H. Kretavičius pasakoja "Tarybiniam kelyje", kad vengrų kooperatyvo ir "Rytų aušros" kolūkio žemdirbiai sudarė bendradarbiavimo sutartį.

Susiitinka draugai

Praėjusią vasarą Kėdainių rajono "Rytų aušros" kolūkyje viešėjo Vengrijos "Raudonosios žvaigždės" gamybinio kooperatyvo pasiuntiniai, o metų pabaigoje labūnavečiai buvo nuykę atsakomojo vizito. Kolūkio pirmininkas H. Kretavičius pasakoja "Tarybiniam kelyje", kad vengrų kooperatyvo ir "Rytų aušros" kolūkio žemdirbiai sudarė bendradarbiavimo sutartį. Jie numatė kasmet pasikeisti delegacijomis, informaciją apie ūkinius pasiekimus, pirmūnų patyrimą, siųsti vieniems pas kitus gamybinei praktikai žemės ūkio specialistus.

Ūkyje—pramoninis paukštynas

Stambus paukščių fabrikas statomas Dovainių tarybiniame ūkyje, rašo Kaišiadorių laikraštis "I komunizną". Kiekvienoje iš šešių naujųjų vištidių bus laikoma maždaug po pusšėto tūkstančio dedeklių. Kiti du pastatai sutalpins po 14,5 tūkstančio viščiukų. Pastatyti taip pat kiaušinių, koncentruotų pašarų sandėliai, veterinarijos punktas ir kiti pagalbinių pastatai. Tai pirmoji pramoninė paukščių dalis, kurią neseniai priėmė valstybinė komisija.

Padidės drobių rietimai

Didžiausiu Pabaltijyje taps Panevėžio linų fabrikas. Per metus jis galės perdirti 20 tūkstančių tonų linų stiebelių. Įmonės išplėtimo projektą parengė Baltarusijos specialistai. Naujojo komplekso statybos samatinė vertė viršija 15 milijonų rublių. Nemaža šių lėšų dalis, pažymi "Panevėžio tiesa", skiriama darbininkų darbo sąlygoms gerinti. Kvalifikuotų kadrų rengimui bus pastatyta 600 vietų profesinės technikos mokykla.

Naujos valgyklos

Kapsuko mieste ir rajone dabar yra 72 visuomeninio maitinimo įmonės, ir beveik trečdalis jų atidaryta pastaraisiais metais, informuoja "Naujasias kelias". Dauguma naujųjų valgyklų gavo darbo kolektyvai. Erdviose patalpose įsikūrė Pieno konservų kombinato, Kapsuko autoremonto ir Kazlų Rūdos mechaninės gamyklų, "Pavasario", Liubavo, Padovinio kolūkių visuomeninio maitinimo įmonės.

Valgyklų paslaugomis kasdien naudojasi per 20 tūkstančių žmonių.

800 milijonų kelevių

Pirmieji troleibusai Kauno gatvėse pasirodė prieš pen-

kiolika metų. Nuo to laiko jais pervežta apie 800 milijonų kelevių. Devyniais maršrutais dabar kas rytą išrieda 140 troleibusų.

Artimiausiais metais, rašo "Kauno tiesa", mieste bus atidarytos dar dvi troleibusų linijos, iškils galinga šių patogių mašinų taisykla.

Kurorto penkmetis

Išaugo ir pagražėjo per pastarąjį penkmetį Druskininkų sanatorijos, pažymi Varėnos "Raudonoji vėliava". "Baltarusijos" ir "Lietuvos" sanatorijose pastatyti gydymieji, o "Eglės" — miegamasis korpusai. Druskininkuose dabar vienu metu gali gydytis apie 6 tūkstančius žmonių.

Didžiausias Druskininkų statybų objektas — 204 vonių mineralinių vandenų gydymo. Ateinančią vasarą jos jau priims pacientus. Išgrežta naujų mineralinių vandenų gręžinių. Tuo būdu gydyklų pajėgumas padidės beveik dvigubai.

Auga ir miestas. Naujajame Neravų mikrorajone apsigyveno apie 3 tūkstančius žmonių. Druskininkų augimas maždaug penkeriais metais pralenkia ankstesnius apskaičiavimus.

Kai pasirūpinta žmonėmis

Vilniaus rajono "Neries" tarpukinėje gyvulininkystės įmonėje žmonėms sudarytos geros ne tik darbo, bet ir buities sąlygos. Jie gyvena šiuolaikiniuose butuose, nuvažiuoja į darbą ir sugrįžta specialiu autobusu. Kol bus užbaigta darželio statyba, darbuotojų vaikučiai kasdien vežami į Nemenčinę, kur laikinai jiems rezervuotas reikiamas vietų skaičius. Netrukus pradės veikti įmonės darbuotojų valgykla.

"Draugystė" rašo, kad darbo ir buities sąlygoms gerinti panaudojama nemaža dalis įmonės pelno. Tik pernai jo buvo gauta daugiau kaip pusė milijono rublių.

Įmonės augimas

Salyje plačiai žinomas kauliukų gaminamas sportinis inventorių. Už svarų įnašą ruošiantis Maskvos olimpinėms žaidynėms gamykla apdovanota garbės raštu. Kauliukų dirbiniai eksportuojami maždaug į dešimtį užsienio šalių.

"Dinamo" eksperimentinis sporto gaminų fabrikas, primena "Kauno tiesa", buvo pradėtas kurti prieš ketvirtį amžiaus, jam atidavus kuklias medžio apdirbimo dirbtuves. Prieš porą metų įmonė persikėlė į naujas erdvas patalpas Pramonės rajone. Fabriko kolektyvas pernai sėkmingai įvykdė savo išpaieigojimus — viršytas įmonės projektinis pajėgumas, patiekta produkcijos daugiau kaip už penkis milijonus rublių.

Alytaus eksperimentiniame namų statybos kombine gerai atsiliepiama apie Paplauskų šeimą. Pirmasis į gamyklą atėjo dirbti staliumi Antanas Paplauskas, o netrukus trys jo sūnūs — Bernardas, Zenius ir Gintautas. Visi Paplauskai dirba viename bare.

Nuotraukoje (iš kairės į dešinę) Zenonas Gintautas, Bernardas ir Antanas Paplauskai.

Kolektyvo reikmėms

Pagražėjo ir patogesnė tapo po rekonstrukcijos Tarybų Lietuvos 40-mečio televizorių gamyklos darbininkų valgykla. Dabar rekonstruojama įmonės kavinė ir kulinarijos parduotuvė, statoma nauja valgykla, baigiamas įrengti naujas gamyklos klubas su 600 vietų sale.

Dabar prasidėjusiame penkmetyje, informuoja Šiaulių "Raudonoji vėliava", daug bus padaryta, gerinant darbininkų sveikatos apsaugą ir poilsį. Jau pradėdama statyti moderni poliklinika, kuri per dieną priims daugiau kaip 400 pacientų. Baltijos pajūryje bus pastatyti poilsio namai, o Pageluvyje — pionierių stovykla ir darbininkų profilaktoriumas.

Uostamiesčio papuošalas

Prieš ketverius metus Klaipėdoje buvo pradėtas kurti Skulptūrų parkas. Jis nuolat papildomas naujais meno kūriniiais. Dabar jame yra 54 skulptūros. Ši parka mieliai lanko klaipėdiečiai ir miesto svečiai.

Skulptūrų parko šeimininkai stengiasi paversti jį tikro miesto papuošalu, panaudoti čia sukauptus meno kūrinius darbo žmonių estetiniam auklėjimui. Iš pradžių pagrindinis Skulptūrų parko motyvas buvo "Žmogus ir gamta", o pastaraisiais metais labiausiai siekiama meniškai įprasinti specifinius pamario krašto praeities ir dabarties bruožus.

Klaipėdiečiai aktyviai domisi parko plėtimu, savo laisvuose kelia įvairių minčių, pasiūlymų. Sie pasiūlymai neseniai buvo aptarti "pokalbyje prie apvalaus stalo", kurį surengė LTSR Dailininkų sąjungos uostamiesčio organizacija ir "Tarybinės Klaipėdos" redakcija.

Pirmieji meistriskumo žingsniai

Silutės sportininkai sėkmingai dalyvauja įvairių sporto šakų respublikinėse varžybose. Daugelis jų pirmuosius žingsnius žengė Vaidų ir jaunių sporto mokykloje, kuri šiomis dienomis pažymėjo savo 25-metį. Mokykloje dabar veikia lengvosios atletikos, krepšinio ir futbolo skyriai. 30-ye grupių treniruojasi 360 vaikinių merginų.

Daug mokyklos auklėtinių primena "Komunistinis darbas", tapo TSRS sporto meistrais, o vidutinių nuotolių bėgikė L. Baikauskaitė — tarptautinės klasės sporto meistrė. Kelios dešimtys buvusiųjų mokyklos auklėtinių darbuojasi treneriais, tarp jų — Vilniaus "Statybos" krepšinio meistrų komandos vyr. treneris R. Endrijaitis.

Parinko A. Petrauskas

Silutės rajono TSKP XXV suvažiavimo tarybinio ūkio mechanizatoriai kiekvienais metais Nemuno deltos užliejamose pievose Paleičių skyriuje pagamina po 2400 tonų vitaminių žolės miltų. Nežiūrint nepalankių oro sąlygų, ir šiemet mechanizatoriai gerai padirbėjo.

Nuotraukoje: Žolės miltų granuluotojas Antanas Mockus, traktorininkas Adomas Daubarys ir vyresnysis mašinistas Henrikas Vainukevičius džiaugiasi savo darbo vaisiais. Granulės puikios. Kokybės gera.

B. Aleknavičiaus nuotr.

PRIENŲ RAJONE

PAGARBA ŽMOGUI

Prienų — Vilniaus kelyje, vos pravažiavus senąjį Birštono kurortą, keleivio akį patraukia puošni, žalumynuose paskendusį Birštono daržininkystės ūkio gyvenvietę, vienu galu besiremiančią į pušimis bei eglėmis pakvėpusį mišką, kitu — į centrinį kelią. Abipus asfaltuoto gyvenvietės kelio — gražūs žemdirbių gyvenamieji namai bei ūkio visuomeniniai pastatai. Čia pat, greta gyvenvietės — daugybė ūkio šiltnamių, kuriuose išaugintomis ankstyvosiomis daržovėmis aprūpinamos ne tik Prienų rajono, Birštono kurorto parduotuvės, bet nemažai jų teikiama ir Kauno miestui.

Gražiai gyvena šie ūkio žmonės, puoselėdami naujas, turtingas tradicijas. Tai — vaikinių išsiltingos palydos ir Tarybinę Armiją, Pirmosios vagos, Derliaus ir kitos šventės, kurios labiau telkia kolektyvą, daro tauresnius jų tarpusavio santykius. Išėjimas darbuotojo į pensiją paverčiamas didele, ilgai išimanančia švente. Ūkio istorija, jo žmonių šiokiadieniai bei nuopelnai atsispindi "Darbo veteranų" ir "Darbo pirmūnų" knygose, kurių puslapiuose iš nuotraukų žvelgia žilagalvių veteranų, jaunųjų veidai. Žemdirbiai gauna nemažai gydymų keliaiapių ir Birštoną, Druskininkus, Palangą ir kitus kurortus, turistinių keliaiapių ir užsienį. Pagrindinę išlaidų dalį dengia ūkio profsąjunginė organizacija bei administracija.

STAKLIŠKIŲ NEATPAŽINSI...

Kam teko Stakliškių miestelyje lankytis prieš karą, tik maži langeliai iš medinių lūšnų į atvykusį žvelgė. Dabar Stakliškės — didelis apylinkės centras. Čia esanti Eksperimentinė lietuviško madaus gamykla savo produkcija Stakliškės išgarsino daugelyje užsienio šalių. Miestelyje iškilo nauja vidurinė mokykla, vaikų darželis, lopšelis, Stakliškių kolūkio bei apylinkės tarybos erdvi administraciniai pastatai, bendrabutis moksleiviams, trys parduotuvės, valgykla-kavinė, kultūros namai, biblioteka. Valstybės lėšomis pastatyti daugiabučiai gyvenamieji namai su visais patogumais. Bet labiausiai svečio akį patraukia originalus, savitas architektūrinis sprendimu pastatas. Jame

prieš pusantrų metų įsikūrė ambulatorija, kurioje dirba trys gydytojai, nemažai kitų medicinos darbuotojų.

Verta priminti, kad buržuazijai valdant, dabartinio Prienų rajono teritorijoje tebuvo vienas gydytojas, o dabar jų yra 103 ir per 300 medicinos darbuotojų, baigusių specialų vidurinį mokslą.

KLESTI LIAUDIES MENAS

Jiezno, Stakliškių ir daugelis kitų rajono apylinkių nuo seno garsėja darbščiomis audėjomis. Jų darbas tapo labiau kryptingas, organizuotas, kai prieš keliolika metų Birštone įsisteigė tekstilės cechai, kuriam dabar priklauso apie 200 namudininkų ne tik iš Prienų, bet ir Varėnos, Alytaus, Kapsuko, Kauno, Kaišiadorių ir kitų artimiausių rajonų.

Cecho audėjos audžia gražiais lietuviškais raštais išmargintas staltieses, lovatieses, įvairius kompleksus, servetėles, juostas, rankšluosčius ir kitus audinius. Užbaigus statyti naują, žymiai erdvesnį pastatą, atsi-vers dar platesnės galimybės plėsti gamybą, gausinti liaudies meno meistrų skaičių.

Kauno Meno gaminių įmonė, kuriai priklauso ir Birštono cechai, dabar jungia per 1300 darbuotojų iš visos Lietuvos. Įmonės meistrai gamina 300 pavadinimų meno dirbinius, turinčius didelę paklausą ne tik Tarybų šalyje, bet ir užsienyje. Jie buvo pasiūti į parodas-muges Vokietijos Demokratinėje Respublikoje, Kanadoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, Jugoslavijoje, Japonijoje, Italijoje, Austrijoje, kur susilaukė didelio susidomėjimo.

A. Akelaitis

Geneva. — Vatikano atstovas msgr. Luigi Bressan, pateikdamas savo pranešimą čia posėdžiaujančiam Jungtinių Tautų komitetui rasinės diskriminacijos panaikinimo reikalais, pareiškė, kad rasizmas ir aparteidas yra anti-evangeliškas ir priešingas krikščionybei.

Washington. — Amerikos fermerių sąjungos prezidentas Jim Billington lankė senatorius, reikalaujamas, kad JAV nuimtų embargo grūdų eksportui į Tarybų Sąjungą. Jis tvirtino, kad buvusio prez. Carterio uždėtasis draudimas ne tik padarė daug žalos Amerikos ūkiui, bet ir prisidėjo prie santykių pablogėjimo tarp JAV ir TSRS.

TIKINČIAM IR ATEISTUI

RELIGIJA POLITIKOS VERPETUOSE:
MITAI IR TIKROVĖ

Plačiai žinoma, kad religija atitraukia žmogų nuo žemiškų reikalų, siūlydama daugiau dėmesio skirti dangiškams. Ilga laiką tai buvo akivaizdu. Tačiau pastaruoju metu pasaulio spauda sušneko apie nepaprastą pagrindinių pasaulio religijų suaktyvėjimą, savotišką jų politinį sproginimą. Besivystančių šalių tikinčiųjų masės su Alcho, Kristaus ar Budos vardu ėmė sieti savo žemiškąjį išsilaisvinimą iš skurdo, iš naudojimo, priepaudo. Kas tai — tradicinių religijų socialinių doktrinų krizė ar naujos istorinės metamorfозės?

Pasaulinės socializmo sistemos laimėjimai, stambiausių kapitalistinių šalių, pirmiausia JAV, valdančiųjų sluoksnių pastangos vykdyti hegemonistinę ir neokolonijinę politiką, stumiant pasaulį prie branduolinio karo katastrofos, nacionalinio išsivadavimo kovos išaugimas Azijos, Afrikos ir Lotynų Amerikos žemynuose, plačiųjų gyventojų sluoksnių įsitraukimas į šią kovą — štai kur reikia ieškoti religijos politizacijos priežasčių.

Tačiau kalbant apie religijos vaidmenį šiuolaikinės buržuazinės visuomenės ar "trečiojo pasaulio" politiniame gyvenime, nederėtų jo nei perversinti, nei ignoruoti. Pasaulyje dar gajūs ir tradicinio religijos santykio su politika reiškiniai. Antai judaizmo sionizmo ideologai naudoja antilaudinei ir ekspansionistinei valdančiųjų Izraelio sluoksnių politikai pateisinti. Kovodami prieš nacionalinio išsivadavimo judėjimą, Anglijos imperialistai Olsteryje samoningai kurso nesantaiką tarp protestantų ir katalikų, kad suskaldytų dirbančiuosius pagal religinį principą. Antra vertus, religijos vaidmuo kovoje už taiką, tautų saugumą, demokratiją, socialinę pažangą, netgi socializmą — taip pat politinė realybė.

Gana ryškus religinis aspektas pažangiuose mūsų epochos socialiniuose politiniuose judėjimuose liudija ne apie vienos ar kitos religijos revoliucingumą (nors, kaip yra pažymėjęs Marksas, kiekviena religija yra tik protestas prieš tikrąjį pasaulio skurdumą), o apie pažangių judėjimų socialinės bazės išsiplėtimą, jų visuotinį po-

būdį. Dalyvaudami juose, tikintieji pasitelkia religiją dėl jos turinio prieštaravimo, eklektiškumo: ir Biblijoje, ir Korane apstu vietų, kurias galima įvairiai aiškinti, nesunku aptikti socialinio pasyvumo ir atvirkščiai — aktyvumo idėjų.

Kaip rašė F. Engelsas, istorijoje pasitaiko, kai masių jausmai yra maitinami tik religiniu maistu, todėl masės savo interesus suvokia religine forma. Tokia situacija susiklostė mūsų dienomis kai kuriose silpnai išsivysčiusiose šalyse. Jų visuomeninių judėjimų socialinis turinys ir religinė forma yra prieštaringi vienas kitam, tačiau šis prieštaravimas yra istoriškai paaiškinamas: sujudo milijoninės, daugiausia valstiečių masės, amžius kentėjusios viduramžišką priepaūdą. Jos atsinešė į revoliuciją savo silpnybes, prietarus. Nežiūrint religinės formos, šie judėjimai yra progresyviūs.

Ateistinis marksistinės-lenininės filosofijos pobūdis nereiškia, jog komunistai iš principo neigiamai žiūri į masinius religinius judėjimus. Vertindami po religijų vėliavomis vykstančius socialinius judėjimus, jie atsižvelgia į konkrečias sąlygas, nacionalinę specifiką, revoliucijos etapo ypatybes, religinio judėjimo socialinę esmę, jo reikšmę globalinėje imperializmo ir socializmo dvikovoje.

Beje, kaip liudija istorinė patirtis, pažangių visuomeninių judėjimų religinė forma yra laikinas reiškinys. Tolesniam jų raidos etape ji darosi pažangos kliūtis. Tada naujas pažangus judėjimas neišvengiamai nusimeta į tikruosius tikslus mistifikuojantį apdarą ir igauna atitinkančią jo turinį realią ideologinę išraišką. Toks nemaldomas istorijos dėsnis.

Gintaras Jatkonis

New York. — JAV Komunistų partijos pirmininkas Henry Winston, savo septyniadesimtmečio sukakties proga, gavo daug sveikinimų iš įvairių kraštų komunistų vadų. Vokietijos Demokratinės Respublikos vardu jį pasveikino New Yorke Dr. Wolf Siemens, einantis respublikos ambasadoriaus pareigas, ir įteikė jam Karlo Markso ordiną.

BROOKLYN, N. Y.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Pranas Buknys

mirė 1975 m. balandžio 21 d.
Mano mylimo vyro prisiminimui "Laisvės" septyniadesimtmečio jubiliejaus proga aukoju \$70.

NASTĖ BUKNIENĖ

DETROIT, MICH.

Frances Televičienė ir Česlovas Kaukaras

MIRĖ KLUBIETIS

Staiga mirė klubietis Česlovas Kaukaris. Jis nesijautė per ilgą laiką; lankė daktarus; net buvo nuvykęs į Jugoslaviją gydytis; grįžęs velionis sakė, kad gydytojai Jugoslavijoje jam daug pagalbė, bet kovo 19 — staiga sirgo jaknų liga, atsidūrė ligoninėje, ir kovo 23 d. mirė Detroit General Ligoninėje.

Kadangi velionis Amerikoje neturėjo giminų, o jo draugai nežinojo jo finansinės padėties, tai ligoninėje sušaldytas išgulo iki balandžio 3 d., kuomet laidotuvių direktorė Yolanda Bauža Zaprackienė jį pašarvojo Val Bauža laidotuvių namuose. Karstas jau buvo uždarytas.

Laidotuvės įvyko balandžio 4 d. Palaidotas laisvai Woodmere kapinėse. Laidotuvių namuose ir kapinėse nepaprastai gražiai atsisveikinimo kalbą pasakė laid. direktorė Yolanda Zaprackienė. Laidotuvių namuose kalbėjo Darius ir Girėno Klubo ir Lietuvių Namų Draugijos revizijos komisijos pirmininkas Juozas Kinčius.

Grabnešiai buvo Vacys Slusnys, Adolfas Armalis, Algimantas Gelvydis, Antanas Butkus, Albinas Bubnelis ir Juozas Skema. Laidotuvėse dalyvavo apie šešiasdešimt draugu.

Po laidotuvių visi sugrįžo į Detroito Lietuvių Klubą, kur laukė skanūs pietūs.

Velionis gimė Kaune 1922 m. rugpjūčio 15 d. Mirė sulaukęs vos 58 metų amžiaus. Į Jungtines Valstijas

atvyko 1949 metais. Dirbo Cadillac Motors fabrike. Buvo nuvykęs į Tar. Lietuvą net septynis kartus.

Velionis priklausė prie SLA 352 kp.; Dariaus ir Girėno Klubo; Lietuvių Namų Draugijos ir Detroito Lietuvių Klubu. Buvo "Laisvės" ir "Vilnės" skaitytojis. Tarybų Lietuvos paliko vieną sesutę Janiną Zakarauskienę, jos vyrą Leoną ir sūnų Lucius, gyvenančius Kaune.

Laidotuvėmis rūpinosi energingoji laidotuvių direktorė Yolanda Bauža Zaprackienė, o jai nuoširdžiai pagelbėjo velionio buvusi šeimininkė ir Detroito Lietuvių Klubu patarnautoja Frances Televičienė. Prie šio rašto, nuotraukos Frances Televičienės ir velionis Česlovas Kaukaris.

Tai taip liūdnai palaidotas Česlovas Kaukaris, kuris paliko liūdinčių daug draugu Amerikoje ir ypatingai Tarybų Lietuvoj.

SERGA

Gavome pranešimą jog sunkiai serga Clara Steponkevičienė. Gydoma Providence ligoninėje. Tikroji liga nenustatyta. Jos sūnus Frank labai susirūpinęs.

Kai buvo jaunesnė ir sveika, Clara Steponkevičienė priklausė prie pažangiųjų organizacijų.

Būtų gerai kad ją atsimintumėm ir pasiųstume bent kortelę. Ji gyvena su sūnum Frank, 8756 Evangeline, Dearborn Heights, Michigan 48127.

Stefanija

MOTERŲ KLUBO
NARĖMS

Sį antradienį, balandžio 21, Niujorko Lietuvių Moterų Klubu susirinkimas neįvyks. Sekantis susirinkimas įvyks gegužės 18 d.

Kadangi balandžio 26 d. bus "Laisvės" Bendrovės suvažiavimas ir 70 m. jubiliejaus minėjimas, tad suvažiavimui ruošos darbai kai kurios valdybos narės perdaug užsiėmusios.

Valdyba

Sveikiname
Juliją Meškienę

Balandžio 19 Niujorko Lietuvių Moterų Klubu narei Julijai Meškienėi suėis 89 metai amžiaus. Meškienė buvo veikli narė ne tik moterų klube, bet ir kitose mūsų pažangiose organizacijose. Per paskutinius metus ji negali išeiti iš namų, nes buvo smarkiai susižeidusi — jai teko ilgokai pabūti ligoninėje.

Draugė Meškienė per giminaitę Antonetę prisuntė \$50 "Laisvės" jubiliejui ir \$50 Niujorko Lietuvių Moterų Klubui. Mielai draugei širdingai dėkojame ir linkime ilgiausių metų ir sveikatos.

Ieva Mizarienė

Binghamton, N. Y.

LDS 6 kuopos susirinkimas įvyko balandžio 3 d. Susirinkimą atidarė ir pravedė kuopos pirmininkė Polly Maldakis. Dalyvavo visi valdybos nariai, ir jų raportai priimti. Skaitytas laiškas nuo LDS bowlerio. Nariai aukavo po dolerį LDS keglis varžytinėms.

Nutarta ruošti išvažiavimą (pikniką) Chatsenaga Park. Diena dar nenustatyta.

* * *

Helen Pagiegala gimtadienis paminėtas. Su tortu ir vynu palinkėta ilgų metų ir geros sveikatos. Vaisės priuosė Helen Horsky ir Helen Pagiegala.

Sekantis susirinkimas įvyks gegužės 1 (pirmąją) dieną.

K. Thomas

MIAMI, FLA.

Sužinojė, kad M. Stensler ir V. Beckeris atvyks į Miami, Liet. Socialio Klubu komitetas surengė koncertinę programą balandžio 5. Parengimas buvo sėkmingas. Prisirinko pilna svetaine publikos.

Skanius pietus surengė Alekas ir Valentina Nevins. Programa prasidėjo tuoj po pietų. Miami Moterų grupė programą atidarė 3 dainomis. Sekė paskui duetas. Maryte Nevins ir Alenute Chelkis sudainavo dvi dainas. Akordionu akompanavo M. Nevins.

Po to buvo perstatyta N. Y. Aido choro vedėja Mildred Stensler. Publika ją pasitiko gausiais plojimais.

M. Stensler visus pasveikino ir perdavė sveikinimus nuo visų New Yorko draugu. Ji perstatė solistą V. Beckerį kuris padainavo net kelias

dainas. Sekė Mary Nevins su V. Beckeriu duetas.

Klubu pirmininkas A. Iešmanta, nors nesveikoja, bet taip pat padainavo solo dvi dainas ir su V. Beckeriu 3 dainas dueta.

Miami mišrusis Ukrainų Choras programą uždarė — Sudainavo tris dainas.

Visiems dalyviams publika gausiai plojo, ypač nyworiečiams. Nenorėjo net paleist nog estrados!

Buvo ir muzika šokiams. Programai pasibaigus prasidėjo šokiai. Visi dieną praleidome linksmai.

Širdingai ačiū M. Stensler ir V. Beckeriui už jų malonumą, kad dažnai atvyksta į Miami ir mus dainomis palinksmina.

Vietinis Ukrainų Choras niekuomet neatsisako mum padainuoti. Jie pasipuošę tautiniais kostiumais, jų graži grupė dainuoja labai gerai.

Apie Miami Aido Chora, jis jau du metai kaip "miega". Tiesa, veik pusė buvusių choristų yra mirę, daug jų nepajėgia dalyvaut dėl menkos sveikatos.

Vistiek mes bandomė suorganizuoti meno grupę. Jei jau vyrų nebegalima pritraukti, tai nors turėt moterų grupę. Siam parengime dainavo 7 moterys. Mokytoja Maryte Nevins. Kviečiame ateitį į pamokas ir drauge dainuoti.

M. N.

Koncertas ir banketas

"LAISVĖS" 70 M. JUBILIEJAUS PROGA

įvyks Laisvės salėje,

102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y.

sekmadienį, balandžio 26 d.

Koncertas prasidės 2 val. po pietų. Tikimės turėti menininkų iš Tarybų Lietuvos, taipgi ir iš JAV.

Po koncerto bus banketas, puikūs pietūs, paruošti Jono Belecko priežiūroje.

Prašome visų, kurie manote dalyvauti, pranešti "Laisvės" administracijai iš anksto, kad galėtume užsakyti užtenkamai maisto.

Auka \$15.

NEPAMIRŠKIME!

Šie 1981 metai "Laisvės" 70 m. jubiliejiniai.
"Laisvės" dalininkų suvažiavimas įvyks

balandžio 26 d. 10 val. ryto,

Laisvės salėje,

102-02 Liberty Ave.,

Ozone Park, N. Y.

Brockton, Mass.

Aš senesnis už "Laisvę". "Laisvei" 70 metų, o man suėjo 91 metas balandžio 1 d. Aš skaitau "Laisvę" nuo pat pradžių ir nesustojau jos skaityti, taip pat ją dar ir kitiems išrašiau.

Įdėd po \$1 už kiekvieną savo metą, tai pasidaro \$91.

Charles Ustupas

"Laisvės" bendrovės
direktoriams

Pirmadienį, balandžio 20 d., 2 val. po pietų Laisvės salėje įvyks "Laisvės" Bendrovės direktorių posėdis. Sis bus paskutinis posėdis prieš įvyksiantį suvažiavimą balandžio 26 d. Visi dalyvaukime.

N. Buknienė, Sekr.

BRIEFS

"Laisvės" 70th anniversary is very near. New York Aido Chorus has been preparing for it and is ready with beautiful Lithuanian songs.

It is remarkable that we still have a chorus. It is small but we have some very good voices.

Our gathering at the coffee table was most interesting. Chorus leader Mildred Stensler gave a report about her and Victor Becker's trip to Florida. It was received with a big applause. Sigita Krivickas talked about his latest travels and about the guests from Lithuania. It was very interesting.

Glasses were raised with a "Happy Birthday!" to Joseph Lugauskas and Irena Krivickas, who also donated the food. Adele Lupshevich's apple cake, which we all like, was again on the table. It was a very nice table.

Not so long ago our soloist Tessie Stockus celebrated her birthday and treated chorus with one of the best after rehearsal "dinner party". It's a very good idea to celebrate your birthday in organization. It gives pleasure to more people and has more meaning.

Barbara Jackson of Greenwood, S. C. writes to the editor of The New York Times:

"Present U. S. foreign policy is confusing, if not in fact confused.

On the one hand, the State Department tells us it will prevent future terrorist acts, such as the Iranian hostage-taking; on the other hand, it promises military and economic aid to Chile, which has sent terrorism specialists to Washington to kill both U. S. and Chilean citizens, thus continuing on our land, in our capital, the disregard for the rights of others that began with the execution of Charles Horman, U. S. journalist, in Santiago in 1973.

We have had neither an apology nor reparations from Chile. The Reagan Administration owes the public a definition of terrorism, parti-

cularly since the Iranians only threatened to kill our citizens and the Chileans went ahead with murder."

* * *

There is an urgent message from the more than 100 physicians who have met, for five days, in Warrenton, Va., in struggle against nuclear war.

The message is that a "limited" nuclear war is not possible. Nuclear warfare is by its nature, unlimited; in the event of war 80 percent or more of the people in the target area would die instantly. Many of the survivors, taking weeks to die, would be screaming, not for a doctor, but to be shot, as one participant put it. No matter, 80 percent or more of the physicians would have died; and, anyway, the hospitals, drugs and blood supplies would have been destroyed.

That is what "winning a nuclear war" would mean, for victim and victor alike.

* * *

Dolly Parton has been writing much of her own material since her teens, good solid songs, often sensitively describing life from the point of a working class woman. Four of the 10 songs in the film "9 to 5", including the movie theme song, were written by her.

Ilse

Dolly Parton, leading country music entertainer, in her film debut as secretary Doralee Rhodes in "9 to 5," a comedy about office workers. She takes the movie's theme one step further in her latest album, with songs all about working for a living.